

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului

---

Dreptul la alegeri libere

Actualizat la 28 februarie 2025

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest raport, în format tipărit sau electronic, să completeze formularul de contact: *cerere de reproducere sau republicare a unei traduceri*, pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații referitoare la traducerile în curs de realizare ale ghidurilor privind jurisprudența, vă rugăm consultați lista *Traduceri în curs*.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză. Este actualizat periodic, cel mai recent la 28 februarie 2025. Acesta poate suferi modificări de formă.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa *https://ks.echr.coe.int*. Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să vizitați contul de X al Curții *https://x.com/ECHR_CEDH*.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2025

Cuprins

În atenția cititorilor 4

I. Principii generale 5

A. Sens și domeniu de aplicare 5

B. Principii de interpretare 7

II. Aspectul activ: dreptul de vot 8

A. Pierderea drepturilor civice 8

B. Cazul particular al deținuților 9

C. Reprezentarea politică și drepturile de vot ale minorităților 11

D. Reședința, condiție de acces la dreptul de vot 12

1. Dreptul de vot al cetățenilor cu reședința în străinătate 12

2. Cazul particular al anumitor teritorii 13

3. Organizarea alegerilor în străinătate pentru resortisanți nerezidenți 14

E. Accesul fizic la secțiile de votare 14

III. Aspectul pasiv: dreptul de a candida la alegeri 15

A. Imposibilitatea de a candida la alegeri și ordinea democratică 16

B. Importanța contextului istoric 18

C. Organizarea alegerilor 19

1. Garantarea seriozității candidaturilor: cerința garanției financiare 20

2. Evitarea fragmentării excesive a scenei politice 20

D. Alte scopuri legitime 23

E. De la campania electorală 25

F. ...la exercitarea mandatului 26

IV. Contenciosul electoral 29

V. Căi de atac efective 32

Lista cauzelor citate 34

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de Curtea de la Strasbourg. Acest ghid analizează și rezumă jurisprudența referitoare la art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”). Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente.*

Hotărârile și deciziile Curții nu doar soluționează cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției, contribuind astfel la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, mai recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, îmbunătățind astfel standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI, și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, pct. 110, 13 februarie 2020].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu „impune o răspundere comună a statelor părți și a Curții” în ceea ce privește protecția drepturilor omului, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul național într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

Prezentul ghid include referiri la cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele sale adiționale. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o Listă de cuvinte-cheie, selectate dintr-un tezaur de termeni extrași (în majoritatea cazurilor) direct din textul Convenției și din protocoalele la aceasta.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Căutarea după aceste cuvinte-cheie permite găsirea unui grup de documente cu un conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în fila Detalii cauză. Pentru informații suplimentare privind baza de date și cuvintele-cheie, consultați Manual de utilizare HUDOC.

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în cele două limbi oficiale (engleză și franceză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu erau definitive la data finalizării prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisc (*).

I. Principii generale

Art. 3 din Protocolul nr. 1 – Dreptul la alegeri libere

„Înaltele părți contractante se angajează să organizeze, la intervale rezonabile, alegeri libere cu vot secret, în condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ."

Cuvinte-cheie HUDOC

Dreptul la alegeri libere (P1-3) – Alegeri periodice (P1-3) – Alegeri prin vot secret (P1-3) – Libera exprimare a opiniei poporului (P1-3) – Alegerea corpului legislativ (P1-3) – Vot (P1-3) – Dreptul de a candida la alegeri (P1-3)

A. Sens și domeniu de aplicare

1. „Conform preambulului Convenției, menținerea libertăților fundamentale se bazează în mod esențial pe «un regim politic cu adevărat democratic». Consacrând un principiu caracteristic unui astfel de regim, art. 3 din Protocolul nr. 1 are, prin urmare, o importanță capitală în sistemul Convenției" (*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, pct. 47).

2. Art. 3 din Protocolul nr. 1 se referă numai la alegerea corpului legislativ. Însă această expresie nu vizează doar parlamentul național. Este necesară examinarea structurii constituționale a statului respectiv (*Timke împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1995). În general, domeniul de aplicare al art. 3 din Protocolul nr. 1 nu acoperă alegerile locale, cum sunt cele municipale [*Xuereb împotriva Maltei*, 2000; *Salleras Llinares împotriva Spaniei* (dec.), 2000] sau regionale (*Malarde împotriva Franței*, 2000). Astfel, Curtea a hotărât că prerogativa de a emite reglementări și acte administrative, care le este recunoscută autorităților locale în multe țări, este diferită de puterea legislativă vizată de art. 3 din Protocolul nr. 1, deși puterea legislativă nu trebuie neapărat înțeleasă ca având în vedere doar parlamentul național [*Mółka împotriva Poloniei* (dec.), 2006]. Totuși, în urma examinării structurii constituționale italiene, Curtea a constatat că art. 3 din Protocolul nr. 1 se aplică alegerilor locale pentru consiliile provinciale din Italia. Printr-o reformă constituțională din 2001, regiunile italiene au primit prerogative legislative foarte largi, acoperind toate aspectele care nu erau rezervate în mod expres prerogativelor exclusive ale statului. Ca atare, consiliile provinciale trebuie să fie considerate ca făcând parte din „corpul legislativ" [*Repetto Visentini împotriva Italiei* (dec.), 2021; *Miniscalco împotriva Italiei*, 2021].

3. Curtea a clarificat interpretarea care trebuie dată noțiunii de „alegeri", determinând astfel domeniul de aplicare al art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Cumhuriyet Halk Partisi împotriva Turciei* (dec.), 2017, pct. 33-34 și 37-38].

4. Curtea a declarat că, în principiu, un referendum nu intră în domeniul de aplicare al art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Cumhuriyet Halk Partisi împotriva Turciei* (dec.), 2017, pct. 33 și 38; *Moohan și Gillon împotriva Regatului Unit* (dec.), 2017, pct. 40]. Totuși, ia în considerare diversitatea sistemelor electorale din cadrul statelor. Nu a exclus așadar posibilitatea ca un proces democratic considerat „referendum" de un stat contractant să se încadreze în sfera de aplicare a art. 3 din Protocolul nr. 1. În acest scop, procesul respectiv ar trebui să aibă loc „la intervale rezonabile prin alegeri cu vot secret, în condiții care să asigure libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ" (*ibid*em, pct. 42). În cauza *Forcadell i Lluis și alții împotriva Spaniei* (dec.), 2019, reclamanții s-au plâns că suspendarea de către Curtea Constituțională a unei ședințe plenare a Parlamentului catalan și a anunțării rezultatelor referendumului privind independența Cataloniei a încălcat libera exprimare a

opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ. Curtea a statuat că ședința fusese convocată în temeiul unei legi suspendate provizoriu de Curtea Constituțională și, prin urmare, într-un mod vădit contrar deciziilor acestei instanțe, care aveau ca scop protejarea ordinii constituționale. În consecință, art. 3 din Protocolul nr. 1 nu se aplica.

5. Curtea a statuat că imposibilitatea de a primi rezultatele sondajelor de opinie privind intențiile de vot pentru o perioadă de 15 zile înainte de alegeri nu i-a afectat pe reclamanți în calitatea lor de alegători într-un mod suficient de „direct" încât să se poată considera „victime" ale încălcării art. 3 din Protocolul nr. 1 în sensul art. 34 din Convenție [*Dimitras și alții împotriva Greciei* (dec.), 2017, pct. 30-32].

6. În ceea ce privește alegerile prezidențiale, Curtea a considerat că prerogativele șefului statului nu ar putea, ca atare, să conducă la a considera această funcție un „corp legislativ" în sensul art. 3 din Protocolul nr. 1 Totuși, nu exclude posibilitatea aplicării art. 3 din Protocolul nr. 1 în privința alegerilor prezidențiale. Dacă s-ar stabili că funcțiile șefului statului respectiv includ inițiativa legislativă și competența de a adopta legi sau includ prerogative extinse de control la adoptarea legilor sau competența de a cenzura principalele organe legislative, s-ar putea argumenta că șeful statului reprezintă un „corp legislativ" în sensul art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Boškoski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (dec.), 2004; *Brito Da Silva Guerra și Sousa Magno împotriva Portugaliei* (dec.), 2008]. Însă această posibilitate nu a fost utilizată până acum și nu a fost nici măcar menționată în cauze ulterioare [*Paksas împotriva Lituaniei* (MC), 2011; *Anchugov și Gladkov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 55-56].

7. Pe de altă parte, Curtea a considerat în mai multe rânduri că Parlamentul European este o parte a „corpului legislativ" în sensul art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Matthews împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 45-54; *Occhetto împotriva Italiei* (dec.), 2013, pct. 42].

8. În ceea ce privește caracteristicile propriu-zise ale alegerilor, textul art. 3 din Protocolul nr. 1 prevede numai că acestea trebuie să fie libere și cu vot secret, ceea ce Comisia Europeană a Drepturilor Omului („Comisia") și ulterior Curtea au reiterat în mod constant (*X. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei din 6 octombrie 1976). Se mai precizează că alegerile trebuie să aibă loc la intervale rezonabile. Statele au o largă marjă de apreciere în acest sens. Totuși, jurisprudența a indicat anumite linii directoare:

> „Comisia constată că problema intervalelor rezonabile dintre alegeri se apreciază prin prisma scopului alegerilor parlamentare. Acest scop este acela de a se asigura că schimbările fundamentale survenite în opinia publică predominantă se reflectă în opiniile reprezentanților poporului. În principiu, parlamentul trebuie să fie în măsură să elaboreze și să pună în aplicare intenții legislative inclusiv proiecte pe termen lung. Un interval prea scurt între alegeri ar putea împiedica strategiile politice care urmăresc să pună în aplicare dorințele electoratului; un interval prea lung poate duce la absența reînnoirii formațiunilor politice în parlament, ceea ce riscă în timp să nu mai corespundă aspirațiilor dominante ale alegătorilor." (*Timke împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1995)

9. Jurisprudența a continuat să dezvolte cerința votului universal, care este acum principiul de bază [*X. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei; 1967; *Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)* (MC), 2005, pct. 59 și 62; *Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, 1987, pct. 51]. Totuși, deși art. 3 din Protocolul nr. 1 implică principiul egalității de tratament a tuturor cetățenilor în exercitarea dreptului lor de vot, nu rezultă de aici că toate buletinele de vot trebuie să aibă o pondere egală în privința rezultatului alegerilor. Astfel, niciun sistem nu poate elimina fenomenul „voturilor pierdute" [*ibid*em, pct. 54; *Partija „Jaunie Demokrāti" și Partija „Mūsu Zeme" împotriva Letoniei* (dec.), 2007].

10. Totuși, fiecare alegător trebuie să aibă posibilitatea ca votul său să influențeze alcătuirea corpului legislativ, în caz contrar ar rămâne fără fond dreptul de vot, procesul electoral și, în cele din urmă, ordinea democratică în sine (*Riza și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 148). Statele beneficiază așadar de o largă marjă de apreciere în privința modului de organizare a alegerilor. Astfel, o repartizare a circumscripțiilor inegală din punct de vedere al populației nu constituie o încălcare a art. 3 din

Protocolul nr. 1 cât timp nu afectează acuratețea reflectării voinței libere a poporului [*Bompard împotriva Franței* (dec.), 2006]. În fine, alegerea tipului scrutinului prin care se asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ – reprezentare proporțională, vot majoritar sau de alt tip – constituie o chestiune în privința căreia fiecare stat beneficiază de o largă marjă de apreciere [*Matthews împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 64].

B. Principii de interpretare

11. Art. 3 din Protocolul nr. 1 diferă de celelalte norme materiale ale Convenției și protocoalelor acesteia prin faptul că exprimă o obligație ca înaltele părți contractante să organizeze alegeri în condiții care să asigure libera exprimare a opiniei poporului, nu un anumit drept sau o anumită libertate. Totuși, având în vedere lucrările pregătitoare pentru art. 3 din Protocolul nr. 1 și interpretarea acestei dispoziții în contextul Convenției în ansamblu, Curtea a stabilit că acest articol implică totodată drepturi subiective, printre care dreptul de vot (aspectul „activ") și cel de a candida la alegeri (aspectul „pasiv") [*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, 1987, pct. 48-51; *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 102].

12. Drepturile respective nu sunt absolute. Există loc pentru „limitări implicite", iar statelor contractante trebuie să li se acorde o largă marjă de apreciere în domeniu. Noțiunea de „limitări implicite" care se deduce din art. 3 din Protocolul nr. 1 este de o importanță majoră când vine vorba de stabilirea legitimității scopurilor urmărite de restrângerile aplicate drepturilor garantate de această dispoziție. Întrucât art. 3 din Protocolul nr. 1 nu este limitat de o listă exactă de „scopuri legitime", cum sunt cele enumerate în art. 8-11 din Convenție, statele contractante se pot baza, prin urmare, în mod liber, pe un scop care nu este inclus în această listă pentru a justifica o restrângere, cu condiția să se demonstreze compatibilitatea acestui scop cu principiul statului de drept și obiectivele generale ale Convenției în circumstanțele specifice ale cauzei.

13. Noțiunea de „limitări implicite" înseamnă, de asemenea, că Curtea nu aplică criteriile tradiționale de „necesitate" sau „nevoie socială imperioasă" care sunt folosite în cadrul art. 8-11 din Convenție. Atunci când are de examinat chestiuni de conformitate cu art. 3 din Protocolul nr. 1, Curtea se concentrează, în esență, pe două criterii: verifică, pe de o parte, dacă a existat un element arbitrar sau o lipsă de proporționalitate și, pe de altă parte, dacă restrângerea a adus atingere liberei exprimări a opiniei poporului. În plus, subliniază necesitatea de a aprecia orice legislație electorală prin prisma evoluțiilor politice din țara respectivă, ceea ce înseamnă că aspecte inacceptabile în cadrul unui sistem pot fi justificate în altul [*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, 1987, pct. 52; *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 103-104 și 115].

14. Dreptul de a candida la alegeri parlamentare (aspectul „pasiv") poate fi încadrat în cerințe mai stricte decât dreptul de vot (aspectul „activ"). În realitate, deși criteriul privind aspectul „activ" al art. 3 din Protocolul nr. 1 implică de obicei o apreciere mai largă a proporționalității dispozițiilor legale care interzic unei persoane sau unui grup de persoane dreptul de vot, criteriul adoptat de Curte cu privire la aspectul „pasiv" este limitat în esență la a verifica absența arbitrariului în procedurile interne care determină interzicerea exercitării dreptului unei persoane de a fi aleasă în anumite funcții [*Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 115; *Melnychenko împotriva Ucrainei*, 2004, pct. 57].

15. În ceea ce privește cine se poate prevala de o pretinsă încălcare a aspectului „pasiv" al acestui drept, Curtea a recunoscut că, atunci când legislația electorală sau măsurile luate de autoritățile naționale restrâng dreptul candidaților luați individual de a candida la alegeri pe lista unui partid, partidul respectiv poate, în această calitate, să se considere victima unei asemenea încălcări, independent de candidații săi [*Partidul Laburist Georgian împotriva Georgiei*, 2008, pct. 72-74; *Riza și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 142].

16. În plus, atunci când examinează sistemul electoral al unei țări – aspectul activ sau pasiv –, Curtea ia în considerare diversitatea contextelor istorice ale statelor. Aceste contexte diferite pot astfel să

determine Curtea să accepte divergențele din normele de drept electoral de la o țară la alta, dar și să explice evoluția nivelului de exigență în funcție de perioadele examinate.

17. În fine, art. 3 din Protocolul nr. 1 se referă la etapele post-electorale, care includ numărarea voturilor, precum și constatarea și publicarea rezultatelor votării. De aici rezultă pentru stat o obligație pozitivă de a asigura o reglementare atentă a procedurilor prin care se colectează, se numără și se consemnează rezultatele votării (*Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 284-285).

II. Aspectul activ: dreptul de vot

18. Aspectul „activ" poate suferi limitări. Aici, ca și în orice alt domeniu sub incidența art. 3 din Protocolul nr. 1, statele membre beneficiază de o anumită marjă de apreciere care diferă în funcție de context. De exemplu, este posibilă stabilirea unei vârste minime pentru a avea certitudinea că participanții la procesul electoral sunt suficient de maturi [*Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)* (MC), 2005, pct. 62].

19. Totuși, controlul exercitat este un control de proporționalitate destul de amănunțit. Marja de apreciere recunoscută statelor nu poate avea efectul de a interzice anumitor persoane sau grupuri să ia parte la viața politică a țării, inclusiv prin desemnarea membrilor corpului legislativ [*Aziz împotriva Ciprului*, 2004, pct. 28; *Tănase împotriva Moldovei* (MC), 2010, pct. 158]. În cauza *Aziz împotriva Ciprului*, 2004, Curtea s-a pronunțat asupra interdicției aplicate membrilor comunității turco-cipriote de a vota la alegerile parlamentare. Aceasta a considerat că, din cauza situației anormale existente în Cipru începând din 1963 și a vidului legislativ, reclamantul, în calitate de membru al comunității turco-cipriote cu domiciliul în Republica Cipru, a fost lipsit de orice posibilitate de a-și exprima opinia în cadrul alegerii membrilor Camerei Reprezentanților. Prin urmare, însăși esența dreptului său de vot a fost încălcată. Curtea a constatat, de asemenea, o vădită inegalitate de tratament în exercitarea dreptului de vot între membrii comunității turco-cipriote și cei ai comunității greco-cipriote. Prin urmare, a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1, individual dar și coroborat cu art. 14 din Convenție.

A. Pierderea drepturilor civice

20. În cazul în care o persoană sau un grup de persoane pierde dreptul de vot, Curtea acordă o atenție deosebită. Privarea de dreptul de vot trebuie să aibă un scop legitim, dar să corespundă totodată unui criteriu de proporționalitate mai strict. Curtea a avut astfel ocazia de a examina mai multe cauze în care privarea de dreptul de vot se aplica în cursul unei anchete penale. Cauza *Labita împotriva Italiei* (MC), 2000, a avut ca obiect pierderea temporară și automată a drepturilor civice în cazul unei persoane bănuite de apartenență la mafie. Curtea a acceptat argumentul că măsura urmărea un scop legitim. Totuși, având în vedere că măsura a fost aplicată abia după achitarea reclamantului, a considerat că nu exista nicio dovadă concretă care să justifice bănuiala privind apartenența la mafie și că măsura în litigiu a fost, prin urmare, disproporționată. În cauza *Vito Sante Santoro împotriva Italiei*, 2004, reclamantul a fost privat, la rândul său, de dreptul de vot pentru o perioadă limitată de timp ca urmare a faptului că a fost pus sub supravegherea poliției. Totuși, trecuseră mai mult de 9 luni de zile între ordonanța de punere sub supraveghere și radierea numelui său din listele electorale. În consecință, reclamantul a fost împiedicat să voteze în două alegeri, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă măsura ar fi fost aplicată imediat. Guvernul nu a indicat niciun motiv pentru a justifica întârzierea respectivă. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1.

21. Problema pierderii unor drepturi civice nu se ridică doar în context penal. Cauza *Albanese împotriva Italiei*, 2006, a avut ca obiect suspendarea exercitării drepturilor electorale ale reclamantului pe întreaga durată a procedurii insolvenței îndreptate împotriva sa. Curtea a subliniat că procedura insolvenței nu aparținea dreptului penal, ci dreptului civil, și nu implica nicio noțiune de dol sau fraudă din partea debitorului. Scopul restrângerilor aplicate drepturilor sale electorale a fost așadar unul în

esență punitiv. Prin urmare, măsura a avut doar scopul de a-l înjosi pe debitor și a constituit un blam moral pentru simplul fapt de a fi declarat insolvabil, indiferent dacă era vinovat sau nu de vreo faptă. Prin urmare, această măsură nu urmărea un scop legitim în sensul art. 3 din Protocolul nr. 1.

22. Curtea a trebuit, de asemenea, să examineze privarea de dreptul de vot ca urmare a instituirii tutelei parțiale. În cauza *Alajos Kiss împotriva Ungariei*, 2010, Curtea a considerat că o astfel de măsură ar putea urmări un scop legitim, cel de a garanta că la afacerile publice participă numai cetățenii capabili să aprecieze consecințele deciziilor lor și să ia decizii conștiente și judicioase. Totuși, interzicerea dreptului de vot a fost aplicată în mod automat și generalizat, fără a lua în considerare capacitățile reale ale persoanei protejate și fără a face diferența între tutela totală și cea parțială. Curtea a considerat că este discutabil faptul de a trata persoanele cu dizabilități intelectuale sau psihice ca un singur grup și că limitarea drepturilor acestora ar trebui să facă obiectul unui control strict. Prin urmare, a concluzionat că retragerea nediferențiată a dreptului de vot, fără o evaluare judiciară individualizată, nu poate fi considerată proporțională cu scopul urmărit (a se vedea, de asemenea, *Anatoliy Marinov împotriva Bulgariei*, 2022, în care s-a constatat că nu era proporțională cu scopul urmărit nici privarea automată de drepturi civice a unui reclamant ca urmare a unei măsuri de instituire a tutelei parțiale bazate pe dizabilitățile sale mintale fără o evaluare judiciară individualizată a capacității de vot).

23. În cauza *Strøbye și Rosenlind împotriva Danemarcei*, 2021, Curtea a examinat chestiunea privării de dreptul de vot a persoanelor lipsite de capacitatea juridică. Având în vedere că persoanele cu dizabilități mintale nu fuseseră în general supuse privării de dreptul de vot în temeiul legislației daneze, că a existat o evaluare judiciară individualizată și că măsura a afectat un număr foarte mic de persoane, Curtea a constatat că nu a existat nicio încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1, individual sau coroborat cu art. 14 din Convenție (a se vedea, de asemenea, *Caamaño Valle împotriva Spaniei*, 2021).

B. Cazul particular al deținuților

24. În general, deținuții beneficiază în continuare de toate drepturile și libertățile fundamentale garantate de Convenție, cu excepția dreptului la libertate în cazul în care o deținere legală intră expres în domeniul de aplicare al art. 5 din Convenție [*Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)* (MC), 2005, pct. 69]. Drepturile garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1 nu fac excepție. Prin urmare, nu se pune problema ca un deținut să fie decăzut din drepturile pe care i le garantează Convenția pentru simplul motiv că este privat de libertate ca urmare a unei condamnări. Acest lucru nu exclude luarea de măsuri pentru protejarea societății împotriva activităților care urmăresc distrugerea drepturilor și libertăților prevăzute în Convenție.

25. Art. 3 din Protocolul nr. 1 nu exclude așadar restrângerea drepturilor electorale ale unei persoane care, de exemplu, a săvârșit abuzuri grave în exercitarea unor funcții publice sau al cărei comportament amenință să submineze statul de drept sau bazele democrației. Cu toate acestea, nu trebuie să se recurgă cu ușurință la măsura severă pe care o constituie interzicerea dreptului de vot, iar principiul proporționalității necesită existența unei legături perceptibile și suficiente între sancțiune și comportament, precum și situația persoanei în cauză [*Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)*(MC), 2005, pct. 71].

26. Interzicerea exercitării drepturilor politice în cazul unei persoane private de libertate poate așadar să îndeplinească scopuri legitime precum prevenirea faptelor penale și consolidarea sensului civic, precum și respectarea statului de drept și asigurarea bunei funcționări și menținerea democrației. Totuși, o astfel de măsură nu poate fi impusă în mod automat, căci în caz contrar ar intra în conflict cu cerința de proporționalitate.

27. Statele pot decide fie să lase instanțelor aprecierea proporționalității unei măsuri de restrângere a dreptului de vot al persoanelor condamnate la pedepse privative de libertate, fie să introducă în legislație dispoziții care stabilesc circumstanțele în care se poate aplica o astfel de măsură. În a doua

ipoteză, corpul legislativ însuși este cel care stabilește un echilibru între interesele concurente pentru a evita orice interdicție generală, automată și cu aplicare nediferențiată. Prin urmare, doar interzicerea dreptului de vot în absența unei hotărâri judecătorești specifice nu atrage după sine încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Scoppola împotriva Italiei (nr. 3)* (MC), 2012, pct. 102].

28. În cauza *Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)*(MC), 2005, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1 deoarece interzicerea votului era aplicată în mod automat și generalizat tuturor persoanelor aflate în executarea unei pedepse privative de libertate. A afectat 48 000 de deținuți, ceea ce reprezintă un număr mare, și a vizat toate tipurile de pedepse cu închisoarea, inclusiv cele cu durate de la o zi până la detențiune pe viață, și infracțiuni cu grade diferite, începând de la fapte relativ minore până la cele mai grave. În plus, nu a existat o legătură directă între fapta comisă de o persoană și interzicerea dreptului de vot. Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1 și în cauza *Söyler împotriva Turciei*, 2013, în care restrângerea dreptului de vot al persoanelor condamnate a avut o întindere și un impact și mai mare deoarece a fost aplicată chiar și celor care nu executau sau nu mai aveau de executat pedepse cu închisoarea. În cauza *Frodl împotriva Austriei*, 2010, interzicerea dreptului de vot nu afecta în mod sistematic toți deținuții, ci doar pe cei care au fost condamnați la pedepse mai mari de un an pentru infracțiuni săvârșite cu intenție. Totuși, nu exista nicio legătură între aplicarea automată a măsurii și comportamentul persoanei sau circumstanțele cauzei. Prin urmare, Curtea a concluzionat că interzicerea dreptului de vot nu este proporțională cu scopurile urmărite.

29. În cauza *Scoppola împotriva Italiei (nr. 3)* (MC), 2012, Curtea a examinat însă interzicerea dreptului de vot aplicată doar persoanelor condamnate pentru anumite infracțiuni bine stabilite sau condamnate la o pedeapsă privativă de libertate cu o durată mai mare decât limita stabilită de lege. Legislativul a avut grijă să adapteze durata acestei măsuri în funcție de particularitățile fiecărei cauze. Acesta a adaptat, de asemenea, durata interdicției în funcție de pedeapsa aplicată și astfel, indirect, de gravitatea infracțiunii. Numeroase persoane condamnate și-au păstrat posibilitatea de a vota în alegerile legislative. În plus, acest sistem era completat de posibilitatea de a obține restabilirea acestui drept oferită persoanelor condamnate afectate de o interdicție permanentă. Sistemul italian nu prezenta așadar o rigiditate excesivă. Prin urmare, Curtea a statuat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1. O situație similară a apărut în cauza *Myslihaka și alții împotriva Albaniei*, 2023, în care deținuților condamnați pentru infracțiuni grave li s-a interzis să voteze la alegerile parlamentare din 2017. Restricționarea dreptului de vot al deținuților a fost considerată proporțională, deoarece era condiționată de natura și gravitatea infracțiunilor.

30. În cauza *Kalda împotriva Estoniei (nr. 2)*, 2022, chiar dacă legislația națională prevedea o interdicție generalizată a drepturilor de vot ale deținuților, proporționalitatea aplicării acesteia în cazul reclamantului a fost totuși evaluată de instanțele naționale, care au considerat că interdicția era justificată având în vedere numărul, natura și gravitatea infracțiunilor săvârșite, comportamentul infracțional continuu al reclamantului în timpul detenției și faptul că a fost condamnat la detențiune pe viață. În plus, deși a ajuns la această concluzie în circumstanțele specifice ale cauzei reclamantului, Curtea Supremă a Estoniei a adoptat totuși o poziție critică generală împotriva interdicției generalizate, referindu-se în mare măsură la Convenție și jurisprudența Curții, și a considerat că interdicția încălca în mod clar drepturile multor deținuți. Având în vedere considerațiile de mai sus și în special faptul că instanțele naționale au efectuat evaluarea proporționalității într-o cauză specifică într-un mod conform cu criteriile stabilite în jurisprudența Curții, nu exista niciun temei pentru a constata că instanțele naționale au depășit marja de apreciere care le-a fost acordată și a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

31. Trebuie remarcat totuși că deținuții trebuie să demonstreze că au fost efectiv împiedicați să voteze pentru a se putea constata o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1. Nu este suficient ca aceștia să invoce doar privarea de libertate deoarece înainte de data desfășurării alegerilor pot surveni evenimente precum liberarea anticipată, internarea într-un spital de psihiatrie etc. Astfel de cereri

sunt așadar declarate inadmisibile ca fiind vădit nefondate [*Dunn și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2014].

32. În plus, Curtea nu a considerat niciodată oportun să indice statelor măsurile necesare să pună capăt încălcărilor cauzate de interzicerea dreptului de vot al deținuților. Cel mult a putut să indice un calendar (*Greens și M.T. împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 120). Pe de altă parte, statele nu pot să invoce complexitatea procedurii de modificare a legislației aflate la originea încălcării. În cauza *Anchugov și Gladkov împotriva Rusiei*, 2013, Curtea a luat act de argumentul că interdicția a fost impusă printr-o dispoziție din Constituție care nu putea fi modificată de Parlament și nu putea fi revizuită decât prin adoptarea unei noi Constituții, ceea ce ar fi implicat o procedură deosebit de complexă. Totuși, Curtea a reamintit că, în esență, autoritățile erau libere să aleagă, sub supravegherea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, mijloacele care trebuiau folosite pentru a aduce legislația în conformitate cu Convenția. Guvernelor le este permis să exploreze toate căile posibile pentru a garanta respectarea art. 3 din Protocolul nr. 1, inclusiv prin intermediul unei anumite forme de proces politic sau prin interpretarea Constituției în conformitate cu Convenția (pct. 111).

33. În fine, în cauza *Moohan și Gillon împotriva Regatului Unit* (dec.), 2017, persoane condamnate la închisoare s-au plâns că nu au reușit să voteze în cadrul referendumului privind independența Scoției din 2014. Considerând că art. 3 din Protocolul nr. 1 nu este aplicabil unei astfel de consultări populare, Curtea a respins cererile acestora ca inadmisibile.

C. Reprezentarea politică și drepturile de vot ale minorităților

34. În cauza *Bakirdzi și E.C. împotriva Ungariei*, 2022, reclamanții, membri ai unor minorități naționale recunoscute oficial în Ungaria, s-au plâns de deficiențele sistemului de vot al minorităților care au afectat secretul votului și libera alegere politică a alegătorilor și care au făcut imposibilă câștigarea unui loc în Parlament de către un candidat pentru o minoritate națională. Potrivit sistemului, membrii celor treisprezece minorități recunoscute oficial s-ar putea înregistra ca alegători din cadrul minorităților, iar candidații de pe listele minorităților ar putea obține un loc în Parlament dacă ar atinge un prag preferențial, un sfert din numărul de voturi necesare pentru a obține un „loc prin procedura normală”. Curtea a constatat că acest sistem limita drepturile electorale ale reclamanților în trei moduri. În primul rând, deși sistemul prevedea un prag preferențial, numărul total al alegătorilor din cadrul minorităților aparținând aceleiași minorități din Ungaria nu era suficient de ridicat pentru a atinge acest prag și pentru a câștiga un loc rezervat minorităților la alegerile din 2014. Deși nu toate voturile necesitau să aibă o pondere egală în ceea ce privește rezultatul alegerilor și niciun sistem electoral nu ar putea elimina „voturile pierdute”, sistemul instituit prin legislația maghiară a creat un decalaj în puterea de vot a membrilor minorităților cum erau reclamanții, astfel încât scădea valoarea potențială a voturilor care ar putea fi exprimate pentru listele minorităților. În al doilea rând, întrucât, ca urmare a înregistrării ca alegători din cadrul minorităților, reclamanții nu puteau decât să voteze listele minorităților naționale respective în ansamblu ori să se abțină de la vot în totalitate, aceștia nu au avut nici posibilitatea de a alege între liste diferite de partide, nici vreo influență asupra ordinii în care candidații ar putea fi aleși de pe listele minorităților. Curtea și-a exprimat îndoiala cu privire la faptul că un sistem în care un vot ar putea fi exprimat numai pentru o anumită listă închisă de candidați și care impunea alegătorilor să renunțe la afilierea de partid pentru a avea reprezentare ca membru al unei minorități asigura „libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ”. În al treilea rând, deoarece alegătorii care s-au înregistrat ca alegători din cadrul minorităților aveau o singură opțiune – lista închisă a minorităților – alegerea lor electorală era dezvăluită indirect tuturor, atât la o secție de votare, cât și în timpul procedurilor de numărare, ceea ce le compromitea dreptul la vot secret.

35. Curtea a concluzionat că, deși nu exista nicio cerință prevăzută de Convenție cu privire la tratamentul diferențiat în favoarea partidelor minorităților (a se vedea, în această privință, și cauza *Partei Die Friesen împotriva Germaniei*, 2016, menționată la pct. 81 infra), odată ce legislativul a decis

să instituie un sistem menit să reducă ori să elimine cazurile reale de inegalitate în reprezentarea politică, era firesc ca acesta să contribuie la participarea minorităților naționale în condiții de egalitate cu ceilalți la alegerea corpului legislativ, nu să perpetueze excluderea reprezentanților minorităților din procesul decizional politic la nivel național. În acest caz, sistemul care a fost instituit a limitat posibilitatea alegătorilor din cadrul minorităților de a-și spori eficiența politică în calitate de grup și amenința să reducă, în loc să sporească, diversitatea și participarea minorităților la procesul decizional politic. Combinarea restrângerilor sus-menționate aplicate drepturilor de vot ale reclamanților, având în vedere efectul lor total, a constituit o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1 coroborat cu art. 14 din Convenție.

D. Reședința, condiție de acces la dreptul de vot

1. Dreptul de vot al cetățenilor cu reședința în străinătate

36. Într-o serie de cauze care au început în 1961, Comisia a declarat inadmisibile, ca vădit nefondate, plângeri privind restrângerile drepturilor de vot bazate pe un criteriu de reședință (a se vedea deciziile Comisiei: *X. și alții împotriva Belgiei*, 1975; *X. împotriva Regatului Unit*, 1976; *X. împotriva Regatului Unit*, 1979; *X. împotriva Regatului Unit*, 1982; *Polacco și Garofalo împotriva Italiei*, 1997; *Luksch împotriva Germaniei*, 1997).

37. Ulterior, Curtea a reiterat compatibilitatea dintre art. 3 din Protocolul nr. 1 și impunerea unei obligații de reședință. Câteva motive în justificarea acestei restrângeri:

- în primul rând, presupunerea că un cetățean nerezident este preocupat mai puțin direct sau mai puțin constant de problemele cotidiene ale țării sale și le cunoaște mai puțin;
- în al doilea rând, candidaților la alegerile parlamentare le este mai greu să prezinte problemele electorale cetățenilor din străinătate, iar aceștia au o mai mică influență asupra selectării candidaților sau a stabilirii programelor lor electorale;
- în al treilea rând, legătura strânsă dintre dreptul de vot la alegerile parlamentare și faptul că cineva este direct afectat de actele organelor politice alese astfel; și
- în al patrulea rând, preocuparea legitimă a corpului legislativ de a limita influența cetățenilor care locuiesc în străinătate asupra alegerilor ce se referă la chestiuni care, deși cu siguranță fundamentale, îi afectează în primul rând pe cei care locuiesc în țară.

38. Chiar dacă persoana în cauză nu a putut rupe legăturile sale cu țara de origine și chiar dacă unele dintre elementele sus-menționate nu i se pot aplica, legea nu poate lua întotdeauna în considerare fiecare caz individual, ci trebuie să precizeze o regulă generală [*Hilbe împotriva Liechtensteinului* (dec.), 1999; *Doyle împotriva Regatului Unit* (dec.), 2007; *Shindler împotriva Regatului Unit*, 2013, pct. 105].

39. Astfel, Curtea a considerat nefondate cererile cetățenilor care și-au părăsit țara de origine [*Hilbe împotriva Liechtensteinului* (dec.), 1999]. În două cauze în special, a luat în considerare faptul că nerezidenții puteau să voteze la alegerile naționale timp de 15 ani de la emigrarea lor și că acest drept se restabilea oricum dacă persoanele respective se întorceau să trăiască în țara lor de origine; Curtea a concluzionat așadar că măsura nu era disproporționată [*Doyle împotriva Regatului Unit* (dec.), 2007; *Shindler împotriva Regatului Unit*, 2013, pct. 108]. De asemenea, Curtea a considerat relevant faptul că Parlamentul a încercat, în diferite ocazii, să stabilească un echilibru între interesele concurente și a dezbătut în detaliu chestiunea drepturilor de vot ale nerezidenților; evoluția opiniilor din Parlament se reflectă, de altfel, în modificările aduse perioadei de reședință de când s-a creat posibilitatea de vot pentru alegătorii rezidenți în străinătate (*ibid*em, pct. 117).

40. În cauza *Shindler împotriva Regatului Unit*, 2013, Curtea a remarcat atenția sporită acordată la nivel european problemelor legate de migrație din punct de vedere al participării politice în țara de origine și în țara de reședință. Cu toate acestea, niciunul dintre materialele examinate nu a constituit

o bază pentru a concluziona că, în conformitate cu legislația în vigoare, statele aveau obligația de a acorda nerezidenților acces nelimitat la acest drept. Deși exista o tendință clară, în dreptul și în practica statelor membre, de a permite nerezidenților să voteze, iar o majoritate semnificativă de state erau în favoarea unui drept de acces nerestricționat, acest lucru nu era suficient pentru a stabili existența unei abordări comune sau a unui consens comun în favoarea drepturilor de vot nelimitate pentru nerezidenți. Prin urmare, Curtea a concluzionat că, deși ar putea fi necesar să țină sub supraveghere acest aspect, statele păstrau o largă marjă de apreciere în acest domeniu (pct. 109-115).

41. În cauza *Mironescu împotriva României*, 2021, reclamantului nu i s-a permis să voteze la alegerile parlamentare pentru simplul motiv că, la data alegerilor, executa o pedeapsă într-un penitenciar situat în afara circumscripției electorale pe raza căreia avea domiciliul. Deși statelor li se acordă o largă marjă de apreciere în organizarea și funcționarea sistemelor lor electorale, atunci când o persoană sau o categorie de persoane a fost privată de dreptul de vot, Curtea a statuat că trebuie aplicat un criteriu de proporționalitate mai strict în raport cu Convenția. Constatând că reclamantul, în calitate de persoană privată de libertate, nu deținea controlul asupra locului în care se află și nu putea respecta în mod liber cerințele teritoriale din legislația electorală și constatând, în plus, un consens european puternic (în sensul că deținuților aflați în situația reclamantului li se permite să își exercite dreptul de vot), Curtea a concluzionat că statul nu a furnizat motive relevante și suficiente pentru a demonstra proporționalitatea restrângerii dreptului de vot al reclamantului.

2. Cazul particular al anumitor teritorii

42. În cauza *Py împotriva Franței*, 2005, Curtea a reiterat ideea unei legături suficient de puternice între potențialul alegător și teritoriul în cauză. Unui cetățean francez originar din Franța continentală, dar care locuia în Nouméa, i s-a refuzat dreptul de vot în alegerile alegerile pentru Congresul Noii Caledonii pe motiv că nu putea dovedi că locuia de cel puțin zece ani pe teritoriul respectiv. Curtea a constatat că limitările de durată pentru reședință răspundeau preocupării de a garanta că respectivele voturi reflectă voința populației „interesate” și că rezultatul nu este afectat de un vot masiv din partea grupurilor care sunt recent sosite în teritoriu și care nu au legături puternice acolo. În plus, restrângerea dreptului de vot a fost consecința directă și necesară a înființării cetățeniei caledoniene. Reclamantul nu era afectat de actele organelor politice ale Noii Caledonii în aceeași măsură ca cetățenii rezidenți. În consecință, condiția privind reședința era justificată și urmărea un scop legitim. Istoria și statutul Noii Caledonii – etapă de tranziție înainte de suveranitate deplină și parte din procesul de autodeterminare – au fost considerate „necesități locale” care pot justifica o cerință atât de importantă precum condiția privind reședința timp de 10 ani, această condiție fiind de altfel un element esențial în atenuarea conflictului sângeros.

43. Cauza *Sevinger și Eman împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2007, a avut ca obiect imposibilitatea de a vota în alegerile pentru Parlamentul Țărilor de Jos cu care s-au confruntate persoanele cu reședința în insula Aruba, care beneficia de o anumită autonomie. În schimb, acestea puteau vota în alegerile pentru Parlamentul insulei Aruba, care avea dreptul de a trimite delegați speciali în Parlamentul Țărilor de Jos. Curtea a considerat că resortisanții olandezi cu reședința în Aruba ar putea influența în acest fel deciziile Camerei Reprezentanților (Camerei a doua) din Parlamentul Țărilor de Jos și că deciziile adoptate de parlamentul respectiv nu îi afectau în același mod ca pe resortisanții olandezi cu reședința în Țările de Jos. De asemenea, aceasta a respins capătul de cerere întemeiat pe art. 14 coroborat cu art. 3 din Protocolul nr. 1. A considerat că resortisanții olandezi cu reședința în Aruba erau singurii care puteau vota pentru Parlamentul insulei Aruba și, prin urmare, nu erau într-o situație similară cu cea a altor resortisanți olandezi.

44. În ceea ce privește organizarea geografică și teritorială a alegerilor pe teritoriul statului în cauză, Curtea a admis că obligația impusă alegătorului de a face cerere pentru radierea dintr-o listă electorală și pentru înscrierea sa într-o nouă listă urmărea aceste scopuri legitime: de a asigura întocmirea listelor electorale în condiții de timp și de control corespunzătoare, de a permite buna desfășurare a operațiunilor de vot și de a evita fraudele. Aceasta a considerat că obligația de a respecta formalitățile

respective în termenul prevăzut de lege făcea parte din exercitarea largii marje de apreciere a statului în acest domeniu (*Benkaddour împotriva Franței*, 2003).

3. Organizarea alegerilor în străinătate pentru resortisanți nerezidenți

45. Art. 3 din Protocolul nr. 1 nu impune statelor obligația de a introduce un sistem de exercitare a dreptului de vot în străinătate pentru cetățenii nerezidenți. În cauza *Sitaropoulos și Giakoumopoulos împotriva Greciei* (MC), 2012, reclamanții s-au plâns că, în lipsa oricărei reglementări în acest sens, nu și-au putut exercita dreptul de a vota în țara în care locuiau ca expatriați (Franța), deși Constituția țării lor de origine (Grecia) prevedea această posibilitate. Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1 în sensul că perturbările de natură financiară, familială și profesională pe care le-ar fi suferit reclamanții dacă ar fi trebuit să se deplaseze în Grecia pentru a vota nu par atât de disproporționate încât să aducă atingere înseși esenței dreptului lor de vot.

46. Totuși, în cazul în care legislația națională prevede un astfel de sistem, pot apărea obligații specifice, în special obligația de a organiza noi alegeri pe teritoriul străin, dacă este necesar. În cauza *Riza și alții împotriva Bulgariei*, 2015, Curtea a afirmat că nu trebuie trecut cu vederea faptul că organizarea unor noi alegeri pe teritoriul altei țări suverane, chiar și într-un număr limitat de secții de votare, ar putea să întâmpine mari dificultăți diplomatice sau operaționale și să implice costuri suplimentare. Totuși, a considerat că desfășurarea de noi alegeri, într-o secție de votare în care s-au constatat nereguli grave în procesul electoral săvârșite de comisia electorală în ziua alegerilor, ar fi făcut posibilă concilierea scopului legitim al anulării rezultatelor alegerilor, respectiv păstrarea legalității procesului electoral, cu drepturile subiective ale alegătorilor și ale candidaților la alegerile parlamentare.

47. Cauza *Oran împotriva Turciei*, 2014, a avut ca obiect imposibilitatea unor alegători turci rezidenți în străinătate de a vota pentru candidații independenți în secțiile de votare din punctele vamale. Voturile exprimate în aceste condiții nu puteau fi acordate decât partidelor politice. Această limitare era justificată de imposibilitatea de a repartiza alegătorii expatriați unei circumscripții. Curtea a considerat că limitarea trebuia evaluată ținând seama de restrângerile general admise la exercitarea dreptului de vot de către expatriați și, în special, preocuparea legitimă a legislativului de a limita influența cetățenilor cu reședința în străinătate asupra unor alegeri care se referă la probleme ce afectează în primul rând persoanele care locuiesc în țară. Aceasta a subliniat rolul jucat de partidele politice, singurele formațiuni care sunt capabile să acceadă la conducere și au posibilitatea de a exercita influență asupra întregului regim din țară. Mai mult, limitarea a urmărit alte două scopuri legitime: consolidarea pluralismului democratic evitând totodată o fragmentare excesivă și disfuncțională a candidaturilor și astfel consolidarea exprimării opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ. În consecință, limitarea reflecta preocuparea legitimă a legislativului de a asigura stabilitatea politică a țării și a guvernului care va fi responsabil pentru conducerea acesteia după alegeri. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

E. Accesul fizic la secțiile de votare

48. În cauza *Toplak și Mrak împotriva Sloveniei*, 2021, Curtea a examinat respectarea obligațiilor pozitive de a lua măsuri corespunzătoare pentru a permite reclamanților, care sufereau de distrofie musculară și foloseau un scaun cu rotile, să își exercite dreptul de vot în condiții de egalitate cu ceilalți. Recunoscând că o adaptare generală și completă a secțiilor de votare pentru a răspunde pe deplin nevoilor utilizatorilor de scaune cu rotile ar facilita, fără îndoială, participarea acestora la procesul de votare, Curtea a reiterat marja de apreciere a statelor în acest domeniu, în raport cu resursele lor limitate. Având în vedere că ambii reclamanți au votat într-un referendum din 2015 (cu privire la care au făcut plângere), că s-a instalat o rampă la secția de votare la cererea primului reclamant și că, la cererea celui de-al doilea reclamant, s-a organizat o vizită la secția de votare pentru zona sa electorală cu câteva zile înainte, Curtea a constatat că eventualele probleme cu care s-au confruntat nu au avut

un impact deosebit de prejudiciabil asupra lor încât să constituie o discriminare. În ceea ce privește alegerile pentru Parlamentul European din 2019, lipsa dispozitivelor de vot nu a fost considerată discriminatorie pentru primul reclamant, care a putut fi asistat de o persoană la alegerea sa, în temeiul obligației legale de a respecta secretul.

49. De asemenea, ar trebui remarcat că, după caz, se pot depune plângeri legate de alegeri care nu intră sub incidența art. 3 din Protocolul nr. 1, în temeiul altor articole din Convenție. Astfel, în cauza *Mółka împotriva Poloniei*, 2006, reclamantul s-a aflat în imposibilitatea de a vota la alegerile pentru consiliile municipale, consiliile raionale și adunările regionale. Secția de votare nu era accesibilă persoanelor cu scaune cu rotile și nu se permitea scoaterea unui buletin de vot în afara sediului secției. Curtea a considerat că nu putea fi exclus că faptul că autoritățile nu i-au asigurat acces corespunzător la secția de votare reclamantului, care dorea să trăiască o viață activă, putea să stârnească sentimente de umilire și suferință de natură să aducă atingere autonomiei persoanei respective și, în consecință, calității vieții sale private. Prin urmare, Curtea a acceptat ipoteza că, în astfel de circumstanțe, art. 8 este aplicabil.

III. Aspectul pasiv: dreptul de a candida la alegeri

50. La fel ca aspectul „activ", aspectul „pasiv ", și anume dreptul de a fi ales, s-a dezvoltat pe cale jurisprudențială. Curtea a declarat astfel că dreptul de a candida la alegeri este „inerent noțiunii de regim cu adevărat democratic" (*Podkolzina împotriva Letoniei*, 2002, pct. 35). Evaluarea de către Curte a restrângerilor în legătură cu acest aspect al art. 3 din Protocolul nr. 1 este, totuși, mai precaută decât în cazul examinării restrângerilor dreptului de vot: controlul proporționalității este mai limitat. Statele beneficiază așadar de o marjă de apreciere mai largă în ceea ce privește aspectul „pasiv" (*Etxeberria și alții împotriva Spaniei*, 2009, pct. 50; *Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 286).

51. Totuși, interzicerea discriminării, prevăzută de art. 14 din Convenție, rămâne aplicabilă în egală măsură. În acest context, deși marja de apreciere recunoscută de obicei statelor în domeniul dreptului de a candida la alegeri este largă, în cazul în care diferența de tratament se bazează pe rasă, culoare sau origine etnică, noțiunea de justificare obiectivă și rezonabilă se interpretează cât se poate de strict [*Sejdić și Finci împotriva Bosniei-Herțegovina* (MC), 2009, pct. 44].

52. În cauza *Sejdić și Finci împotriva Bosniei-Herțegovina* (MC), 2009, Curtea a examinat o normă de excludere în sensul că doar persoanele care și-au declarat apartenența la unul dintre „popoarele constitutive" puteau să candideze la alegerile pentru Camera Popoarelor (a doua cameră a Parlamentului de Stat). Potențialii candidați care refuzau să declare o astfel de apartenență nu puteau așadar să candideze. Curtea a observat că această normă de excludere urmărea cel puțin un scop compatibil în linii mari cu obiectivele generale ale Convenției, și anume restabilirea păcii. Când au fost adoptate dispozițiile constituționale în litigiu, în teritoriul respectiv era în vigoare un foarte fragil acord de încetare a focului. Dispozițiile respective urmăreau să pună capăt unui conflict brutal marcat de acte de genocid și epurare etnică. Natura conflictului a fost de așa natură încât aprobarea „popoarelor constitutive" (bosniaci, croați și sârbi) era necesară pentru a asigura pacea. Acest lucru ar putea explica, fără a justifica în mod necesar, absența reprezentanților altor comunități (de exemplu comunitățile locale de rromi și evrei) la negocierile de pace și preocuparea participanților de a asigura egalitatea efectivă între „popoarele constitutive" în societatea post-conflict. Totuși, au existat evoluții pozitive semnificative în Bosnia-Herțegovina ulterior Acordului de la Dayton. În plus, prin ratificarea fără rezerve a Convenției și a protocoalelor la aceasta, statul pârât a fost de acord să respecte normele relevante. Prin urmare, Curtea a concluzionat că menținerea în continuare a imposibilității unor persoane (de origine rromă sau evreiască) de a candida la alegeri nu se baza pe o justificare obiectivă și rezonabilă și, prin urmare, nu respecta art. 14 din Convenție coroborat cu art. 3 din Protocolul nr. 1.

53. În cauza *Zornić împotriva Bosniei-Herțegovina*, 2014, Curtea a constatat, din aceleași motive, încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1 în legătură cu imposibilitatea reclamantei de a candida la alegerile pentru Camera Popoarelor și președinție. Constatând o întârziere nejustificată în executarea hotărârii

pronunțate în cauza *Sejdić și Finci împotriva Bosniei-Herțegovina* (MC), 2009, precum și faptul că încălcarea criticată a fost rezultatul direct al întârzierii, Curtea s-a pronunțat în temeiul art. 46 din Convenție. Aceasta a constatat că, la 18 ani după conflictul tragic din Bosnia-Herțegovina, a venit momentul să se adopte un sistem politic capabil să ofere tuturor cetățenilor acestei țări dreptul de a candida la președinția țării și la Camera Popoarelor fără deosebire bazată pe etnie (*Zornić împotriva Bosniei-Herțegovina*, 2014, pct. 43).

54. În cauza *Tănase împotriva Moldovei* (MC), 2010, Curtea s-a pronunțat asupra problemei dublei cetățenii, însă numai în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1. Aceasta a constatat existența unui consens potrivit căruia, în cazul în care se permite cetățenia multiplă, deținerea mai multor cetățenii nu ar trebui să constituie motiv de neeligibilitate pentru funcția de parlamentar, chiar dacă populația are diversitate etnică și numărul parlamentarilor cu cetățenie multiplă riscă să fie ridicat. În cauza *Kara-Murza împotriva Rusiei*, 2022, care a avut ca obiect anularea înregistrării candidaturii la alegerile legislative a unei persoane cu dublă cetățenie, Curtea a reiterat constatarea sa anterioară cu privire la existența consensului sus-menționat între statele membre și a statuat că aplicarea unei interdicții generalizate în cazul persoanelor cu mai multe cetățenii care candidează la alegeri, al cărei scop era „a asigura loialitatea față de stat", a fost o măsură deosebit de restrictivă, formulată în termeni absoluți și fără excepții. O astfel de restrângere a drepturilor electorale ar trebui să fie individualizată pentru a ține seama de comportamentul real al anumitor persoane, nu de o amenințare în percepția unui grup de persoane.

A. Imposibilitatea de a candida la alegeri și ordinea democratică

55. În cazul limitărilor aplicate dreptului de a candida la alegeri, protejarea ordinii democratice este unul dintre scopurile compatibile cu principiul statului de drept și obiectivele generale ale Convenției.

56. Totuși, pentru a fi compatibilă cu Convenția, respingerea unei candidaturi trebuie să fie în primul rând legală: să fie în special prevăzută de lege. În cauza *Dicle și Sadak împotriva Turciei*, 2015, reclamanții, deputați ai unui partid politic dizolvat, au fost condamnați la pedepse severe cu închisoarea pentru apartenența la o organizație ilegală. În urma unei hotărâri a Curții Europene a Drepturilor Omului, procesul lor a fost redeschis. Totuși, candidatura lor la alegerile parlamentare a fost respinsă cu motivarea că nu și-au executat pedepsele în totalitate. În cadrul examinării sale în temeiul art. 6 § 2 din Convenție, Curtea a constatat că din deciziile naționale reieșea că, în urma deciziei de redeschidere a procesului, cauza trebuia judecată ca și cum ar fi fost judecată pentru prima dată. Curtea a concluzionat că menținerea condamnării inițiale în cazierele judiciare ale reclamanților și respingerea ulterioară a candidaturii lor nu erau prevăzute de lege și că, prin urmare, a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

57. În plus, orice respingere a candidaturii trebuie să fie totodată proporțională cu scopul serios al protejării ordinii democratice. În cauza *Paksas împotriva Lituaniei* [GC], 2011, reclamantul, fost președinte al Lituaniei, a fost demis în urma unei proceduri de demitere pentru săvârșirea unei încălcări grave a Constituției. În urma unei modificări ulterioare a legislației electorale, i s-a aplicat măsura interzicerii permanente a dreptului de a fi parlamentar. La evaluarea proporționalității unei astfel de măsuri, ar trebui să se acorde o importanță decisivă existenței unei limite de timp și posibilității de revizuire a măsurii în discuție. Necesitatea de a prevedea o revizuire a fost legată, de asemenea, de faptul că ar trebui să se ia în considerare contextul istoric și politic din statul respectiv, care ar evolua, fără îndoială, astfel încât justificarea inițială a restrângerii să dispară odată cu trecerea timpului. Totuși, în speță, nu numai că restricția era nelimitată în timp, ci norma pe care se întemeia era fixată în Constituție. Prin urmare, interzicerea dreptului reclamantului de a candida la alegeri a avut o conotație de imuabilitate greu de conciliat cu art. 3 din Protocolul nr. 1.

58. În *Aviz consultativ privind evaluarea proporționalității unei interdicții generale de a candida la alegeri după eliberarea din funcție în cadrul procedurii de demitere („impeachment"; „apkaltos" în limba lituaniană)*, solicitat de Curtea Administrativă Supremă a Lituaniei, 2022, Curtea a precizat că

criteriile relevante pentru a decide dacă o interdicție de exercitare a unui mandat parlamentar în cadrul procedurii de demitere a depășit sau nu ceea ce este proporțional în temeiul art. 3 din Protocolul nr. 1 ar trebui să aibă un caracter obiectiv și ar trebui să ia în considerare în mod transparent circumstanțele relevante legate nu numai de evenimentele care au condus la demiterea persoanei în cauză, ci și – și în primul rând – de funcțiile pe care persoana respectivă intenționa să le exercite în viitor. Prin urmare, acestea ar trebui să fie identificate în principal din perspectiva cerințelor privind buna funcționare a instituției la care persoana respectivă a încercat să devină membru și, de fapt, a sistemului constituțional și a democrației în ansamblu în statul respectiv.

59. În cauza *Etxeberria și alții împotriva Spaniei*, 2009, candidaturile reclamanților au fost anulate pe motiv că scopul lor era de a continua activitățile a trei partide anterior declarate ilegale și dizolvate ca urmare a susținerii de către acestea a actelor de violență și a activităților organizației teroriste ETA. Curtea a considerat că autoritățile naționale aveau numeroase probe care să le permită să concluzioneze că formațiunile electorale în discuție doreau să continue activitățile partidelor politice respective. Curtea Supremă și-a bazat decizia pe elemente suplimentare față de programul electoral al formațiunilor în discuție, iar autoritățile au luat decizia de a anula candidaturile în mod individualizat. După o examinare în contradictoriu în cadrul căreia formațiunile au avut posibilitatea să prezinte observații, instanțele naționale au constatat fără echivoc o legătură cu partidele politice declarate ilegale. În fine, contextul politic din Spania, și anume prezența unor partide politice cu caracter separatist în cadrul organelor de guvernare ale anumitor comunități autonome, în special în Țara Bascilor, dovedește că măsura în litigiu nu corespundea unei politici de interzicere a oricărei manifestări a ideilor separatiste. Curtea a concluzionat astfel că restrângerea în litigiu a fost proporțională cu scopul legitim urmărit.

60. Totuși, deși este mai puțin strict decât în privința aspectului activ al art. 3 din Protocolul nr. 1, controlul Curții – cu privire la aspectul pasiv – nu este totuși inexistent. În special, criteriile de proporționalitate, deși relativ flexibile, sunt reale. Curtea a constatat, în special, o serie de încălcări ale art. 3 din Protocolul nr. 1 din cauza caracterului disproporționat al sancțiunilor aplicate unor parlamentari aleși după ce partidele lor politice au fost dizolvate pentru motivul nerespectării integrității teritoriale și unității statului ori cel al menținerii caracterului laic al sistemului politic.

61. Curtea a subliniat, de asemenea, necesitatea de a oferi garanții suficiente împotriva arbitrariului în cadrul procedurilor autorităților naționale, inclusiv necesitatea de a prezenta motive suficiente. În cauza *Partidul Politic „Patria” și alții împotriva Republicii Moldova*, 2020, excluderea unui partid din cursa electorală cu 3 zile înainte de alegerile parlamentare din cauza presupusei utilizări de fonduri străine nedeclarate a fost considerată arbitrară ca urmare a lipsei unor garanții procedurale suficiente. În cauza *Shlosberg împotriva Rusiei*, 2024, Curtea a subliniat în continuare că excluderea din cursa electorală nu ar trebui să se bazeze pe motive arbitrare. Cauza privea excluderea candidaturii reclamantului la alegerile parlamentare din cauza implicării sale într-o organizație clasificată ca extremistă de către autoritățile ruse. Potrivit instanțelor naționale, această „implicare” a constat în participarea la un miting neautorizat, pentru care reclamantul a fost sancționat, și în încurajarea altora să facă același lucru. Curtea a constatat că excluderea reclamantului, deși respecta formal legea, se baza pe motive arbitrare, întrucât exercitarea dreptului la întrunire pașnică prevăzut în Convenție nu putea constitui un motiv pentru niciun fel de sancțiune, inclusiv excluderea candidaturii sale la alegerile parlamentare.

62. Este important de observat că, în general, cauzele având ca obiect interzicerea partidelor politice ca urmare a incompatibilității programului lor cu principiile democratice se examinează în raport cu art. 11 (libertatea de întrunire și de asociere) din Convenție. În acest caz, art. 3 din Protocolul nr. 1 este considerat secundar și nu ridică o problemă separată [*Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC), 2003; *Linkov împotriva Republicii Cehe*, 2006; *Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde împotriva Franței*, 2007].

B. Importanța contextului istoric

63. Deși își au originea comună în preocuparea de a asigura independența reprezentanților aleși, dar și libertatea de opțiune a alegătorilor, criteriile de eligibilitate diferă în funcție de factori istorici, societali și politici specifici fiecărui stat. Multitudinea de situații prevăzute în constituțiile și legile electorale ale multor state membre ale Consiliului Europei demonstrează diversitatea posibilelor abordări în acest domeniu. În vederea aplicării art. 3 din Protocolul nr. 1, orice lege electorală trebuie așadar să fie examinată în funcție de evoluția politică a țării respective [*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, 1987, pct. 54; *Podkolzina împotriva Letoniei*, 2002, pct. 33; *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 106].

64. În cauza *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, reclamanta era membră a Partidului Comunist din Letonia (PCL), care încercase să organizeze o *lovitură de stat* în 1991. Ulterior, candidatura sa la alegeri a fost respinsă de mai multe ori din cauza activităților sale în cadrul partidului respectiv, continuate ulterior tentativei de *lovitură de stat*. Curtea a considerat că fosta poziție a reclamantei în respectivul partid, combinată cu comportamentul său în timpul evenimentelor din 1991, justificau totuși excluderea candidaturii acesteia la alegerile parlamentare. Deși o astfel de restrângere nu ar putea fi considerată acceptabilă, de exemplu, într-o țară cu un cadru de instituții democratice stabilit de zeci de ani sau de secole, aceasta ar putea totuși să fie considerată acceptabilă în Letonia, având în vedere contextul istorico-politic care a determinat adoptarea acestei măsuri și amenințarea la adresa noii ordini democratice. Totuși, Curtea a constatat că Parlamentul Lituaniei avea obligația de a asigura supravegherea permanentă a restrângerii în litigiu, pentru a-i pune capăt într-un termen scurt. Această concluzie era cu atât mai justificată în lumina stabilității sporite de care beneficiază acum Letonia, *inter alia*, datorită integrării sale depline în structura europeană. Prin urmare, orice inacțiune a corpului legislativ leton în această privință ar putea determina Curtea să își reconsidere concluzia (pct. 132-135).

65. Ulterior, Curtea a subliniat din nou importanța trecerii timpului și necesitatea reevaluării legislației privind legile lustrației. În cauza *Ādamsons împotriva Letoniei*, 2008, reclamantului, fost prim-ministru, i s-a respins candidatura cu motivarea că a fost „agent” KGB în trecut. Curtea a confirmat concluziile sale privind contextul istoric al țării. Totuși, a adăugat că, în timp, simpla suspiciune generală față de un grup de persoane nu mai era suficientă, iar autoritățile erau obligate să prezinte argumente și probe suplimentare pentru a justifica o astfel de măsură. Legea aplicată în speță viza foștii „agenți” ai KGB. Având în vedere diversitatea funcțiilor care au existat în acest serviciu, noțiunea era prea vastă. În aceste condiții, nu mai era suficient doar să se constate că persoana în discuție făcuse parte din grupul respectiv. Deoarece acest grup a fost definit prea larg, o restrângere a drepturilor electorale ale membrilor lui ar fi trebuit să urmeze o abordare individualizată pentru a ține seama de comportamentul lor real. Necesitatea acestei individualizări, de la caz la caz, a devenit tot mai importantă odată cu trecerea timpului. Reclamantul nu a fost niciodată acuzat că ar fi fost implicat în mod direct sau indirect în faptele reprobabile ale regimului totalitar și nici în vreo faptă care să poată dovedi opoziție sau ostilitate față de restabilirea independenței Letoniei și a ordinii sale democratice. Mai mult decât atât, acesta a fost declarat neeligibil în mod oficial foarte târziu, după 10 ani de carieră militară și politică remarcabilă în Letonia restaurată. Numai motive extrem de convingătoare ar putea justifica ineligibilitatea reclamantului în aceste circumstanțe. În plus, perioada de 10 ani în care foștii agenți ai KGB puteau suferi restrângerile prevăzute de alte texte legislative a fost prelungită cu încă 10 ani, fără nicio motivare în acest sens din partea Parlamentului sau a Guvernului. Prin urmare, Curtea a concluzionat că prelungirea a avut un caracter vădit arbitrar față de reclamant.

66. *Ždanoka împotriva Letoniei (nr. 2)*, 2024 este o urmare a hotărârii Marii Camere în cauza *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, (menționată supra, pct. 64). În 2018, ca răspuns la o cerere formulată de reclamantă în vederea reexaminării constituționalității dispoziției care restricționa dreptul de a candida la alegeri pentru persoanele care au participat activ la PCL după 13 ianuarie 1991, Curtea Constituțională a confirmat constituționalitatea acestei restricții, dar a limitat domeniul de aplicare al

acesteia la participanții activi care „au amenințat și continuă să amenințe independența statului leton și principiile unui stat democratic guvernat de supremația legii". La alegerile parlamentare din acel an, numele reclamantei a fost eliminat de pe lista candidaților după ce Comisia Electorală Centrală a constatat că restricția, astfel cum a fost interpretată de Curtea Constituțională, se aplica în situația sa. De la bun început, Curtea a subliniat contextul: Letonia este vecină cu Rusia, un stat care a invadat recent și a preluat controlul asupra anumitor părți din Georgia și Ucraina, „cursul evenimentelor arătând o evoluție în mod clar" după pronunțarea hotărârii Marii Camere în 2006. Deși parlamentul leton respinsese de trei ori propunerile de ridicare a restricției și, în alte circumstanțe, Curtea ar fi putut considera această acțiune limitată ca fiind nejustificată și susceptibilă de a înclina balanța în favoarea constatării unei încălcări, aceasta nu a putut ajunge la o astfel de concluzie în contextul specific și sensibil al cauzei, având în vedere că „stabilitatea sporită" de care se bucura Letonia (și Europa în general) și la care se referea Marea Cameră în hotărârea din 2006 nu mai exista. De la pronunțarea acestei hotărâri, Letonia a avut motive din ce în ce mai întemeiate să se teamă pentru securitatea, integritatea teritorială și ordinea democratică a țării, iar restricția a trebuit să fie evaluată în lumina marjei de apreciere mai largi care se acordă în această chestiune. Având în vedere evoluția situației, interpretarea de către Curtea Constituțională a restricției contestate s-a încadrat în competența sa interpretativă și nu a fost arbitrară sau nerezonabilă, în timp ce procedurile ulterioare în fața comisiei electorale și a curții de apel privind aplicarea restricției contestate și respingerea candidaturii reclamantei i-au oferit acesteia garanții suficiente împotriva arbitrarului.

67. Curtea a examinat, de asemenea, cauze care au ca obiect prevenirea infiltrării mafiei în administrația publică. În cauza *Miniscalco împotriva Italiei*, 2021, reclamantului i s-a respins candidatura la alegerile regionale din cauza condamnării sale definitive pentru abuz în serviciu. Curtea a constatat că măsura în litigiu corespundea nevoii imperative de a asigura buna funcționare a autorităților publice și era compatibilă cu principiul statului de drept și cu obiectivele generale ale Convenției. În urma examinării cadrului legal existent, Curtea a concluzionat că respingerea candidaturii a fost înconjurată de garanții. În special, respingerea candidaturii a fost condiționată de existența unei condamnări penale definitive strict definite de lege, a fost limitată în timp, iar previzibilitatea acesteia s-a încadrat în larga marjă de apreciere de care beneficiază statul. În mod similar, în cauza *Galan împotriva Italiei* (dec.), 2021, reclamantul a fost eliberat din funcție ca urmare a condamnării sale penale pentru corupție. Spre deosebire de cauza *Lykourezos împotriva Greciei*, 2006, în momentul în care au avut loc alegerile în cauza *Galan*, atât reclamantul, cât și electoratul au fost în măsură să știe că un reprezentant ales condamnat pentru una dintre infracțiunile grave prevăzute de lege ar putea fi eliberat din funcție. Deși Parlamentul dispunea în mare parte de putere discreționară în acest domeniu, reclamantul a avut posibilitatea de a prezenta observații, de a fi reprezentat de un avocat și de a lua cuvântul în cursul procesului. După prezentarea unui raport exhaustiv privind procesul decizional și propunerea de invalidare a alegerii candidatului, Camera Deputaților a ascultat în plen propunerea raportorului și punctele de vedere ale unor parlamentari. În astfel de împrejurări, reclamantul a beneficiat de garanții procedurale suficiente și corespunzătoare, iar plângerea sa a fost declarată inadmisibilă.

C. Organizarea alegerilor

68. Organizarea practică a alegerilor este un domeniu complex care necesită introducerea și, uneori, modificarea unor legi complicate. Când trebuie să se pronunțe asupra acestora, Curtea nu pierde din vedere această complexitate sau particularitățile fiecărui stat. Prin urmare, statelor li se acordă o largă marjă de apreciere.

69. În special, Curtea a considerat că gestionarea corespunzătoare a listelor electorale este o condiție prealabilă pentru libertatea și corectitudinea votării. Eficacitatea dreptului de a candida la alegeri este, fără îndoială, condiționată de exercitarea echitabilă a dreptului de vot. O listă electorală gestionată defectuos ar aduce atingere dreptului candidaților de a candida la alegeri în deplină egalitate și echitate (*Partidul Laburist Georgian împotriva Georgiei*, 2008, pct. 82-83). Într-un caz în care normele

de întocmire a listelor electorale au fost modificate în mod neașteptat cu doar o lună înainte de alegeri, Curtea a constatat că noul sistem de înscriere prezenta deficiențe, dar a acordat o mai mare importanță faptului că autoritățile au depus toate eforturile pentru a face ca noile alegeri să fie mai echitabile. În special, autoritățile electorale au avut de remediat, într-un timp foarte scurt și într-un context politic „post-revoluționar", deficiențele evidente din listele electorale, și ar fi fost nerezonabilă și nerealistă pretenția ca autoritățile să ajungă la soluția ideală. Alegătorilor le revenea sarcina de a verifica înscrierea lor și de a solicita rectificarea dacă era necesar. Curtea a concluzionat că acest lucru se încadra în marja de apreciere a statului (*ibidem*).

1. Garantarea seriozității candidaturilor: cerința garanției financiare

70. Legile electorale ale unor state prevăd constituirea unui depozit (garanție financiară) de către candidați în scopul descurajării candidaturilor neserioase. Astfel de măsuri conferă mai multă responsabilitate celor care se prezintă la alegeri și limitează alegerile la candidați serioși, prevenind în același timp cheltuielile nejustificate din fonduri publice. Acestea pot avea așadar scopul legitim de a garanta dreptul la o reprezentare efectivă și raționalizată (*Sukhovetskyy împotriva Ucrainei*, 2006, pct. 61-62).

71. Valoarea depozitului trebuie să rămână totuși proporțională, astfel încât să se asigure un echilibru între, pe de o parte, descurajarea candidaților neserioși și, pe de altă parte, posibilitatea înregistrării candidaților serioși. Curtea ia atunci în considerare valoarea sumei în discuție, serviciile oferite de stat în contextul campaniilor electorale și celelalte cheltuieli semnificative ocazionate de organizarea alegerilor pe care depozitele constituite le pot atenua.

72. Atunci când proporționalitatea este respectată, cerința unui depozit nu poate fi considerată o barieră administrativă sau financiară de netrecut pentru persoanele care doresc cu adevărat să candideze la alegeri, și cu atât mai puțin ca un obstacol în calea apariției unor mișcări politice cu suficientă reprezentativitate sau ca o atingere adusă principiului pluralismului (*Sukhovetskyy împotriva Ucrainei*, 2006, pct. 72-73). Obligația de a constitui un depozit electoral și dispozițiile care supun restituirea depozitelor și/sau a cheltuielilor de campanie condiției ca partidul să fi obținut un anumit procent de voturi sunt destinate să încurajeze curente de gândire suficient de reprezentative și pot fi așadar justificate și proporționale în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1, având în vedere larga marjă de apreciere acordată statelor contractante în materie (*Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei*, 2007, pct. 94). Acest lucru este valabil chiar și atunci când depozitul nu este rambursabil (*Sukhovetskyy împotriva Ucrainei*, 2006).

Totuși, restituirea sau nu a depozitului ar putea ridica probleme în raport cu art. 1 din Protocolul nr. 1. În cauza *Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei*, 2007, Curtea a concluzionat că procedura internă în baza căreia lista completă a unui partid a fost anulată din cauza unor informații incorecte date de unii candidați din listă a încălcat principiul securității juridice. Partidul reclamant constituise deja depozitul electoral. Având în vedere concluzia sa în temeiul art. 3 din Protocolul nr. 1, Curtea a considerat că refuzarea restituirii sumei respective constituia o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

2. Evitarea fragmentării excesive a scenei politice

73. Condițiile privind numărul de semnături necesare pentru prezentarea unei liste de candidați nu constituie un obstacol pentru exprimarea opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ [*Asensio Serqueda împotriva Spaniei*, decizia Comisiei, 1994; *Federación Nacionalista Canaria împotriva Spaniei* (dec.), 2001; *Brito da Silva Guerra și Sousa Magno împotriva Portugaliei* (dec.), 2008; *Mihaela Mihai Neagu împotriva României* (dec.), 1994, pct. 31].

74. Totuși, astfel de măsuri trebuie să urmărească un scop legitim – ca de exemplu cel al unei selecții rezonabile din rândul candidaților pentru a asigura reprezentativitatea acestora și a exclude eventualele candidaturi necorespunzătoare – și trebuie să fie proporționale cu acest scop. Astfel, un

prag de 100 000 de semnături, reprezentând 0,55% din numărul total al cetățenilor înscriși pe listele electorale, a fost considerat conform cu art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Mihaela Mihai Neagu împotriva României* (dec.), 1994].

75. În mod similar, cerința ca tabelele cu semnăturile susținătorilor să fie anexate la listele electorale trebuie să țină seama de scopul legitim de a se asigura că semnatarii au drept de vot și că fiecare dintre ei susține un singur candidat. Curtea a considerat așadar că nu este disproporționată respingerea unei candidaturi care nu îndeplinește aceste criterii de formă [*Brito da Silva Guerra și Sousa Magno împotriva Portugaliei* (dec.), 2008].

76. Totuși, impunerea unui număr minim de semnături și verificarea acestora trebuie să respecte statul de drept și să protejeze integritatea alegerilor. În cauza *Tahirov împotriva Azerbaidjanului*, 2015, garanțiile oferite de comisia electorală, care respinsese candidatura reclamantului, nu au fost suficiente, în special în ceea ce privește metoda de numire a experților care să se pronunțe asupra valabilității semnăturilor. În plus, reclamantul nu a avut posibilitatea să participe la ședințele comisiei ori să își prezinte argumentele, niciunul dintre ele nefiind examinat de comisie. Prin urmare, a fost arbitrară respingerea candidaturii reclamantului pe baza pretinsei nulități a semnăturilor pe care le-a furnizat. În plus, pe baza unui raport al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Curtea a luat în considerare și caracterul sistemic al acestor nereguli și numărul de candidaturi respinse în mod arbitrar pentru acest motiv. Curtea a concluzionat că declarația unilaterală a Guvernului nu era suficientă pentru a garanta respectarea drepturilor omului; prin urmare, a respins-o și a continuat examinarea pe fond.

77. Astfel de criterii de prag au fost acceptate de Curte și în ceea ce privește repartizarea locurilor pe baza rezultatelor alegerilor. Orice sistem electoral urmărește să îndeplinească obiective uneori cu greu compatibile între ele: pe de o parte, cel de a reflecta destul de fidel opiniile populației, iar pe de altă parte, cel de a canaliza curentele de gândire pentru a promova formarea unei voințe politice suficient de clare și coerente. Prin urmare, art. 3 din Protocolul nr. 1 nu implică faptul că toate voturile trebuie să aibă o pondere egală în privința rezultatului alegerilor, nici că toți candidații trebuie să aibă șanse egale de a câștiga și nici că un sistem poate elimina fenomenul „voturilor pierdute” [*Partija „Jaunie Demokrāti” și Partija „Mūsu Zeme” împotriva Letoniei* (dec.), 2007].

78. Efectele unui prag electoral pot diferi de la o țară la alta, iar diversele sisteme pot avea obiective politice divergente sau chiar contradictorii. Un sistem poate favoriza reprezentarea echitabilă a partidelor în parlament, în timp ce altul poate căuta să evite fragmentarea sistemului de partide și să încurajeze formarea unei majorități pentru guvernare de către un partid din parlament. Curtea a considerat că niciunul dintre aceste scopuri nu este nerezonabil în sine. În plus, rolul jucat de praguri diferă în funcție de înălțimea lor și de sistemul de partide din fiecare țară. Un prag scăzut exclude doar formațiunile foarte mici, ceea ce face mai dificilă formarea unor majorități stabile, în timp ce în cazul unei fragmentări extinse a scenei politice, un prag înalt duce la excluderea de la reprezentare a unei părți importante a alegătorilor. Această multitudine de situații arată diversitatea opțiunilor posibile în acest domeniu. În consecință, Curtea evaluează pragul în discuție ținând seama de sistemul electoral în care se încadrează [*Yumak și Sadak împotriva Turciei* (MC), 2008, pct. 131-132].

79. În ceea ce privește, de exemplu, cerința a două condiții alternative – obținerea a cel puțin 30% din voturile valabil exprimate într-o circumscripție insulară individuală sau a cel puțin 6% din voturile valabil exprimate în întreaga comunitate autonomă – Curtea a considerat că un astfel de sistem, departe de a constitui un obstacol în calea candidaturilor electorale, oferă o anumită protecție micilor formațiuni politice [*Federación Nacionalista Canaria împotriva Spaniei* (dec.), 2001]. În mod similar, Curtea a concluzionat că pragul de 5% din voturi pe care o listă de candidați trebuie să îl treacă pentru a fi considerată aleasă și pentru a participa la repartizarea locurilor este în conformitate cu art. 3 din Protocolul nr. 1 în măsura în care aceasta promovează curente de gândire suficient de reprezentative și evită fragmentarea excesivă a Parlamentului [*Partija „Jaunie Demokrāti” și Partija „Mūsu Zeme” împotriva Letoniei* (dec.), 2007].

80. În cauza *Strack și Richter împotriva Germaniei* (dec.), 2016, Curtea a reamintit jurisprudența sa privind pragurile electorale în raport cu Convenția (pct. 33). În plus, pentru prima dată, s-a pronunțat asupra problemei pragurilor electorale sub aspectul activ al art. 3 din Protocolul nr. 1 deoarece a fost sesizată în această cauză de către alegători. Astfel, reclamanții s-au plâns de pragul impus de 5% din voturile exprimate la nivel național pentru ca un partid politic să fie eligibil pentru unul dintre locurile atribuite Germaniei în Parlamentul European. În 2011, Curtea Constituțională a Germaniei a declarat această dispoziție legislativă contrară Legii fundamentale, fără a invalida rezultatele alegerilor din 2009. Curtea de la Strasbourg a respins cererea, constatând că ingerința a fost proporțională cu scopul urmărit (menținerea stabilității parlamentare) în raport cu larga marjă de apreciere acordată statelor în materie. Aceasta a menționat că Uniunea Europeană a permis în mod explicit statelor membre să stabilească praguri electorale de până la 5% din voturile exprimate și că un număr considerabil de state membre au recurs la această opțiune.

81. Cauza *Partei Die Friesen împotriva Germaniei*, 2016, a avut ca obiect pragul de 5% din voturile exprimate impus de *landul* Saxonia Inferioară pentru a obține locuri în Parlament. Reclamantul, un partid politic care reprezenta interesele unui grup minoritar din *landul* respectiv, a susținut că aplicarea pragului de 5% i-a încălcat dreptul de a participa la alegeri fără discriminare și a solicitat scutirea sa de la aplicarea regulii. Chestiunea în discuție o constituia întinderea obligațiilor statelor membre cu privire la protecția minorităților în contextul electoral. Curtea a considerat că, chiar și interpretat în lumina Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale din 1998 – în care s-a subliniat importanța participării minorităților naționale în afacerile publice –, Convenția europeană nu impunea acordarea unui tratament mai favorabil partidelor care reprezentau o minoritate în acest context. Curtea a concluzionat că nu a fost încălcat art. 14 din Convenție coroborat cu art. 3 din Protocolul nr. 1.

82. În schimb, în cauza *Yumak și Sadak împotriva Turciei* (MC), 2008, Curtea a considerat că, în general, un prag electoral de 10% pare excesiv și a susținut considerațiile organelor Consiliului Europei, care au recomandat scăderea acestuia. Acest prag a forțat partidele politice să recurgă la stratageme care nu au contribuit la transparența procesului electoral. Totuși, având în vedere contextul politic specific alegerilor în discuție și combinat cu măsuri corective și garanții de altă natură – ca de exemplu posibilitatea formării unei coaliții electorale cu alte partide politice sau rolul Curții Constituționale – care au limitat efectele în practică ale acestuia, Curtea nu a ajuns la convingerea că pragul de 10% a avut ca efect împiedicarea în fond a drepturilor garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1.

83. Cauza *Cernea împotriva României*, 2018, a avut ca obiect interdicția de a candida la alegerile parțiale impusă membrilor partidelor care nu erau deja reprezentate în Parlament. Reclamantul a susținut că exista o discriminare în această privință față de candidații partidelor deja reprezentate. Curtea a considerat că scopul urmărit, de a păstra structura Parlamentului și de a evita o fragmentare a grupurilor politice din structura acestuia, ar putea justifica limitarea în discuție (pct. 49). Aceasta a concluzionat că limitarea dreptului reclamantului de a candida la alegerile parțiale a rămas între proporții rezonabile, în special din cauza faptului că alegerile parțiale respective au fost organizate pentru un singur loc din Parlament și a faptului că reclamantul a avut posibilitatea să candideze la alegerile generale anterioare (pct. 50-51).

84. În alte două cauze împotriva României, reclamanții s-au plâns de legislația care impunea o condiție suplimentară de eligibilitate aplicabilă numai organizațiilor minorităților naționale care nu erau deja reprezentate în Parlament. Examinând aceste capete de cerere în temeiul art. 14 coroborat cu art. 3 din Protocolul nr. 1, Curtea a admis că legea în discuție urmărea un scop legitim de a asigura reprezentarea corespunzătoare a organizațiilor care nu erau încă reprezentate în Parlament și de a elimina candidații neserioși. Totuși, în cauza *Danis și Asociația Etnicilor Turci împotriva României*, 2015, legea care impunea criteriul suplimentar a fost adoptată cu doar câteva luni înainte de alegeri, astfel încât a fost imposibil din punct de vedere obiectiv pentru reclamanți să îl îndeplinească. În cauza *Cegolea împotriva României*, 2020, procedura de îndeplinire a criteriului suplimentar nu a oferit

suficiente garanții împotriva arbitrariului și nici un control judecătoresc eficient asupra puterii discreționare exercitate de autoritățile executive.

85. În ultimul rând, o modificare subită și imprevizibilă a regulilor de calculare a voturilor ar risca să încalce art. 3 din Protocolul nr. 1. Referitor la parlamentarii aleși care au fost privați de locurile lor în urma unui reviriment imprevizibil al jurisprudenței constante a Curții Supreme Speciale cu privire la calcularea coeficientului electoral, Curtea a constatat încălcarea acestei dispoziții. În special, a ținut cont de faptul că acest reviriment jurisprudențial, ulterior alegerilor, a schimbat semnificația și ponderea voturilor nule și, prin urmare, a fost de natură să modifice voința exprimată de alegători la urne. Acesta a creat totodată o disparitate în modul de alegere a parlamentarilor (*Paschalidis, Koutmeridis și Zaharakis împotriva Greciei*, 2008).

D. Alte scopuri legitime

86. Art. 3 din Protocolul nr. 1 nu conține o listă de scopuri legitime de natură să justifice restrângeri ale exercitării drepturilor pe care le garantează. Acesta nu face trimitere nici la „scopurile legitime" enumerate în mod exhaustiv în art. 8-11 din Convenție. Prin urmare, părțile contractante sunt libere să se bazeze pe alte scopuri, cu condiția ca în circumstanțele specifice să fie dovedită compatibilitatea acestui scop cu principiul statului de drept și cu obiectivele generale ale Convenției [*Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 115].

87. Astfel, Curtea a făcut o deosebire între loialitatea față de stat și loialitatea față de guvern. Deși necesitatea de a asigura loialitatea față de stat poate fi un scop legitim care să justifice restrângerea drepturilor electorale, aceasta nu este valabilă pentru loialitatea față de guvern [*Tănase împotriva Moldovei* (MC), 2010, pct. 166]. În mod similar, obligația de a cunoaște suficient de bine limba oficială poate urmări un scop legitim (*Podkolzina împotriva Letoniei*, 2002). Curtea a concluzionat, de asemenea, că obligarea candidaților pentru alegeri parlamentare la prezentarea de informații exacte despre locul lor de muncă sau apartenența la un partid politic permite alegătorilor să facă o alegere informată în funcție de situația profesională și politică a candidatului și constituie așadar un scop legitim (*Krasnov și Skuratov împotriva Rusiei*, 2007). Pe de altă parte, o imposibilitate de a candida la alegeri motivată exclusiv de un viciu de formă care afectează un document prezentat de un candidat nu este proporțională cu scopul legitim urmărit (*ibidem*, pct. 65-66).

88. De asemenea, Curtea a declarat inadmisibilă o cerere în care un partid politic protestant foarte tradițional s-a plâns de obligarea sa la includerea femeilor pe listele de candidați la alegeri. Curtea a amintit că progresul spre egalitatea de gen în statele membre împiedica statul să susțină ideea că în societate bărbatul joacă un rol principal, iar femeia un rol secundar [*Staatkundig Gereformeerde Partij împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2012].

89. În plus, în cauza *Melnychenko împotriva Ucrainei*, 2004, reclamantului, resortisant ucrainean aflat în Statele Unite cu statut de refugiat, i s-a respins înregistrarea candidaturii la alegerile pentru Parlamentul Ucrainei pe motiv că a dat informații false despre reședința sa. Într-adevăr, în conformitate cu legislația în vigoare, acesta a dat informațiile din pașaportul său intern, pe care îl deținea încă, din care reieșea că avea reședința în Ucraina. Curtea a acceptat faptul că o cerință privind reședința pentru înregistrarea candidaturilor poate fi acceptabilă. Totuși, a remarcat că reclamantul respectase legislația națională, care nu impunea reședința continuă pe teritoriul țării. Mai mult decât atât, reclamantul se afla într-o situație în care putea fie să rămână în Ucraina riscându-și integritatea corporală, ceea ce ar fi făcut imposibilă exercitarea drepturilor sale politice, fie să părăsească țara și să nu mai poată candida la alegeri. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1.

90. În cauza *Antonenko împotriva Rusiei* (dec.), 2006, o instanță i-a interzis reclamantului să candideze la alegerile parlamentare cu o zi înainte de alegeri din cauza unor nereguli financiare și a unei campanii electorale inechitabile. Reclamantul nu s-a plâns de anularea candidaturii sale, ci de faptul că aceasta

fusese decisă cu foarte scurt timp înainte de deschiderea secțiilor de votare. Curtea a considerat că această perioadă era în conformitate cu legislația națională și nu avea niciun efect asupra unui eventual apel, nefiind posibilă nicio cale de atac împotriva deciziei.

91. În cauza *Abil împotriva Azerbaidjanului (nr. 2)*, 2019, în care reclamantului i s-a respins candidatura la alegerile parlamentare pentru pretinse campanii electorale anticipate și cumpărarea de voturi, Curtea a statuat că procedurile interne nu i-au oferit garanții suficiente împotriva arbitrariului în orice stadiu a procedurii. Deciziile autorităților naționale nu dispuneau de o motivare suficientă și de o apreciere corespunzătoare a probelor în vederea stabilirii răspunderii reclamantului pentru abaterea care i s-a imputat.

92. În cauza *Güngen împotriva Turciei* (dec.), 2023, refuzul de a înregistra candidatura reclamantului pe lista unui partid politic pro-kurd, pe motiv că acesta nu a prezentat o hotărâre judecătorească care să confirme restabilirea drepturilor sale civice în urma condamnării penale, a fost considerat nearbitrar, având în vedere practica bine stabilită și previzibilă a autorităților competente Curtea a declarat cererea inadmisibilă ca fiind vădit nefondată.

93. De asemenea, Curtea a recunoscut în mod repetat că este permisă excluderea unor potențiali candidați din cauza funcțiilor pe care le dețin. În cauza *Gitonas și alții împotriva Greciei*, 1997, legislația a împiedicat anumite categorii de funcționari publici – inclusiv funcționari publici salariați și personalul entităților de drept public și al întreprinderilor aflate în proprietate publică – să candideze la alegeri și să fie aleși într-o circumscripție în care își exercitaseră funcțiile pe o durată mai mare de 3 luni în cursul celor 3 ani anteriori alegerilor; în plus, această neeligibilitate nu putea fi ridicată prin demisia prealabilă a candidatului, cum se prevedea în cazul altor categorii de funcționari publici. Curtea a considerat că această măsură urmărea un dublu scop: asigurarea egalității mijloacelor de influență între candidații diferitelor tendințe politice și protejarea electoratului față de presiuni din partea deținătorilor de funcții publice. Anul următor, a reiterat faptul că restrângerile aduse participării anumitor categorii de funcționari din administrația locală la anumite forme de activitate politică urmăreau scopul legitim de a proteja drepturile altora, ale membrilor consiliilor locale și ale alegătorilor, la un sistem politic cu adevărat democratic la nivel local. Având în vedere faptul că aceste măsuri erau aplicabile numai atâta timp cât persoanele în discuție ocupau funcții supuse unor restrângeri din punct de vedere politic, măsurile rămâneau proporționale (*Ahmed și alții împotriva Regatului Unit*, 1998). În cauza *Briķe împotriva Letoniei*, 2000, Curtea a adăugat că, întrucât neeligibilitatea anumitor funcționari constituie un răspuns proporțional cu cerința de independență a funcției publice, acest lucru era *a fortiori* aplicabil și în cazul neeligibilității judecătorilor, scopul fiind de a garanta justițiabililor drepturile protejate de art. 6 din Convenție. Prin urmare, a ajuns la concluzia că nu a fost încălcat însuși fondul drepturilor garantate, deoarece judecătoarea a avut posibilitatea să demisioneze din funcție pentru a candida la alegeri.

94. Cauza *Dupré împotriva Franței* (dec.), 2016, a avut ca obiect alegerea a doi reprezentanți francezi suplimentari în Parlamentul European în 2011, adică la mijlocul mandatului, în urma intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Dintre cele trei posibilități existente, Guvernul francez a optat pentru desemnarea noilor europarlamentari de către Adunarea Națională, dintre membrii acesteia, ceea ce l-a împiedicat pe reclamant să candideze. Curtea a acceptat că metoda de numire astfel aleasă corespundea unui scop legitim, având în vedere riscul participării scăzute, al costului ridicat pentru numai două locuri și complexitatea organizațională (pct. 25). Din cauza impactului său limitat, Curtea a considerat că măsura nu era disproporțională față de scopul legitim urmărit.

95. Totuși, restrângerea dreptului de a candida la alegeri, chiar dacă urmărește un scop legitim, nu trebuie să aibă ca efect înlăturarea caracterului efectiv al acestui drept deoarece fie condițiile sunt introduse prea târziu ori prea brusc, fie nu sunt suficient de clare. În cauza *Lykourezos împotriva Greciei*, 2006, un text de lege care introducea incompatibilitatea mandatului de parlamentar cu orice alte activități profesionale li s-a aplicat imediat parlamentarilor în cursul actualului mandat, iar parlamentarii au fost privați de mandatele lor, deși incompatibilitatea nu fusese anunțată anterior

alegerilor. Nu exista niciun motiv imperios pentru a justifica aplicarea imediată a acestei incompatibilități absolute. Pentru prima dată, Curtea a invocat principiul încrederii legitime și, prin urmare, a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1. Curtea a aplicat din nou acest principiu în cauza *Ekoglasnost împotriva Bulgariei*, 2012. Deși niciuna dintre cele trei condiții noi introduse în legislația electorală nu ridica o problemă în sine, din cauza introducerii lor cu întârziere, partidul reclamant a avut doar o lună la dispoziție să le îndeplinească. Curtea a considerat că respectivele condiții de participare la alegeri impuse formațiunilor politice fac parte din normele electorale fundamentale. Prin urmare, acestea ar fi trebuit să beneficieze de aceeași stabilitate temporală ca și celelalte elemente de bază ale sistemului electoral. De asemenea, Curtea a hotărât că dispozițiile în temeiul cărora s-a respins candidatura unui fost membru al clerului erau prea imprecise și, prin urmare, imprevizibile. În consecință, au acordat organelor electorale o marjă de apreciere excesivă și au lăsat prea mult loc pentru arbitrariu în aplicarea acestei restrângeri (*Seyidzade împotriva Azerbaidjanului*, 2009).

E. De la campania electorală...

96. Pentru ca drepturile garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1 să fie efective, protecția acestora nu poate fi limitată la actul de candidatură propriu-zis. Prin urmare, și campania electorală intră în sfera de aplicare a acestei dispoziții.

97. Deja în mai multe cauze având ca obiect art. 10 din Convenție Curtea a subliniat interdependența dintre dreptul la alegeri libere și libertatea de exprimare. În aceste cauze s-a constatat că aceste drepturi, inclusiv libertatea de dezbateri politice, constituie baza oricărui regim democratic. Ambele drepturi sunt interdependente și se consolidează reciproc: de exemplu, libertatea de exprimare este una dintre „condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului în alegerea corpului legislativ". Din acest motiv este deosebit de important, în perioada preelectorală, să se permită libera circulație a opiniilor și informațiilor de orice fel (*Bowman împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 42).

98. Întrucât aceste drepturi sunt interdependențe, multe cauze având ca obiect campaniile electorale se examinează în raport cu art. 10 din Convenție. Curtea, de exemplu, a constatat încălcarea art. 10 ca urmare a amendării unui canal de televiziune pentru difuzarea unui spot publicitar al unui partid politic mic, faptă care era contrară legislației ce interzicea orice publicitate politică la televiziune (*TV Vest AS și Rogaland Pensjonistparti împotriva Norvegiei*, 2008). În schimb, nu a constatat nicio problemă în raport cu art. 10 în cazul unui avertisment trimis de o comisie electorală unei politiciene pentru motivul că și-a descris adversara ca „hoață", în absența acesteia, într-o emisiune de televiziune transmisă în direct în perioada premergătoare alegerilor (*Vitrenko și alții împotriva Ucrainei*, 2008).

99. Totuși, cauzele având ca obiect, în special, acordarea timpului de antenă în perioada preelectorală pot ridica probleme în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1. Într-o cauză având ca obiect egalitatea timpului de antenă acordat diferiților candidați, Curtea a declarat că, deși art. 3 din Protocolul nr. 1 consacră principiul egalității de tratament pentru toți cetățenii în exercitarea drepturilor lor electorale, acesta nu garantează, ca atare, niciun drept pentru un partid politic să beneficieze de timp de antenă la radio sau televiziune în perioada preelectorală. Totuși, o problemă ar putea apărea într-adevăr în circumstanțe excepționale, de exemplu dacă, în perioada premergătoare alegerilor, unui partid politic i se refuză orice fel de emisiuni politice, deși altor partide li se acordă timp de antenă în acel scop [*Partija „Jaunie Demokrāti" și Partija „Mūsu Zeme" împotriva Letoniei* (dec.), 2007].

100. În cauza *Partidul Comunist din Rusia și alții împotriva Rusiei*, 2012, Curtea a examinat chestiunea dacă statul avea o obligație pozitivă în temeiul art. 3 din Protocolul nr. 1 pentru a se asigura că acoperirea de către mass media era obiectivă și compatibilă cu spiritul „alegerilor libere", chiar și în absența unor probe directe privind manipularea cu intenție. Aceasta a hotărât că sistemul actual de contencios electoral în speță era suficient pentru a îndeplini obligația procedurală pozitivă care îi revine statului. În ceea ce privește aspectul material al obligației și susținerea că statul ar fi trebuit să asigure neutralitatea canalelor audiovizuale, Curtea a considerat că s-au luat măsuri pentru a garanta

o anumită vizibilitate partidelor și candidaților opoziției la televiziune și a asigura independența editorială și neutralitatea canalelor audiovizuale. Desigur, aceste măsuri nu au asigurat probabil egalitatea *de facto*, dar nu se putea considera că statul nu și-a îndeplinit obligațiile pozitive în materie, în sensul încălcării art. 3 din Protocolul nr. 1.

101. Într-un context diferit, în cauza *Abdalov și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2019, reclamanții au fost înregistrați cu întârziere la alegerile parlamentare din 2010, din cauza lipsei de garanții împotriva arbitrariului în procedurile de înregistrare a candidaților și din cauza întârzierilor în examinarea căilor de atac exercitate de aceștia, imputabile autorităților electorale și instanțelor. În consecință, aceștia fie nu au avut timp, fie au avut foarte puțin timp pentru campanie. Concluzionând că cele de mai sus au îngrădit drepturile electorale individuale ale reclamanților într-o asemenea măsură încât să afecteze în mod semnificativ eficacitatea lor, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1.

102. În cauza *Oran împotriva Turciei*, 2014, reclamantul s-a plâns că, în calitate de candidat independent, nu a putut beneficia, spre deosebire de partidele politice, de difuzarea campaniei electorale la Radioteleviziunea din Turcia, care avea acoperire pe întreg teritoriul național. Curtea a considerat că, spre deosebire de partidele politice, reclamantul, candidat independent, nu avea dreptul să se adreseze decât circumscripției electorale în care candida. În plus, nu a fost împiedicat să utilizeze toate celelalte mijloace disponibile de campanie electorală disponibile oricărui candidat independent la data faptelor. Prin urmare, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

103. În fine, în cauza *Uspaskich împotriva Lituaniei*, 2016, , reclamantul, politician, s-a plâns că măsura arestului la domiciliu (dispusă în cadrul unei anchete penale pentru fapte de corupție politică) l-a împiedicat să participe la alegerile legislative în condiții de egalitate cu ceilalți candidați. Pentru a concluziona că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1, Curtea a reținut, în special, că acesta își putea desfășura campania electorală de acasă dacă dorea să facă acest lucru. Întrucât la vremea respectivă era o figură politică cunoscută, iar membrii partidului său au participat la întâlniri cu alegătorii în persoană, arestul la domiciliu nu a limitat dreptul reclamantului de a participa la alegeri de așa natură încât să fie afectat rezultatul final al alegerilor. În plus, legislația națională prevedea un sistem de examinare a plângerilor și contestațiilor individuale în chestiuni electorale, de care reclamantul a beneficiat în totalitate.

F. ...la exercitarea mandatului

104. Începând din 1984, Comisia Europeană a Drepturilor Omului a declarat că nu este suficient ca o persoană să aibă dreptul de a candida la alegeri; aceasta trebuie să aibă și dreptul de a fi membru ca urmare a alegerii sale de către populație. Adoptarea unei opinii contrare ar fi echivalat cu lipsirea de sens a dreptului de a candida la alegeri (*M. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1984). În aceeași cauză, a considerat totuși că imposibilitatea unui parlamentar ales de a ocupa funcția pentru motivul că era deja membru al unui alt organ legislativ străin constituia o restrângere compatibilă cu art. 3 din Protocolul nr. 1.

105. În trei cauze îndreptate împotriva Turciei, Curtea a avut ocazia să examineze consecințele, pentru parlamentari aleși, ale dizolvării partidelor politice din care făceau parte. În cauza *Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 2)*, 2002, un partid politic a fost dizolvat pentru nerespectarea integrității teritoriale și a unității statului. Parlamentarii aleși din cadrul acestui partid au fost automat privați de mandatul lor. Curtea a considerat că ingerințele în libertatea de exprimare a unui parlamentar din opoziție necesitau un control dintre cele mai stricte. Revocarea mandatului parlamentar al reclamanților a fost automată și independentă de activitățile lor politice în nume propriu. Prin urmare, a fost o măsură de o severitate extremă și disproporționată față de orice scop legitim invocat.

106. În cauza *Kavakçı împotriva Turciei*, 2007, s-au adus restrângeri temporare asupra drepturilor politice ale reclamantei ca urmare a dizolvării definitive a partidului în care era membră. Curtea a considerat că aceste măsuri aveau scopul de a păstra caracterul laic al regimului politic turc și că, având în vedere importanța acestui principiu pentru sistemul democratic din Turcia, măsura respectivă a urmărit scopurile legitime de apărare a ordinii și de protejare a drepturilor și libertăților altora. În ceea ce privește proporționalitatea sancțiunii, pe de altă parte, dispozițiile constituționale referitoare la dizolvarea unui partid politic în vigoare la vremea respectivă aveau o întindere foarte mare. Toate faptele și afirmațiile membrilor puteau fi imputate partidului pentru a-l considera ca un centru de activități contrare Constituției și a decide dizolvarea lui. Nu s-a făcut nicio deosebire între diferitele grade de implicare ale membrilor în activitățile în litigiu. În plus, unii membri ai partidului, în special președintele și vicepreședintele, aflați într-o situație comparabilă cu cea a reclamantei, nu au suferit niciun fel de sancțiune. În consecință, Curtea a constatat că sancțiunea nu a fost proporțională și că a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

107. Într-o altă cauză având ca obiect revocarea mandatului unui parlamentar din același partid, Curtea a reiterat constatarea încălcării art. 3 din Protocolul nr. 1, dar a observat cu interes adoptarea unei modificări a Constituției care consolida statutul parlamentarilor și avea probabil ca efect scăderea frecvenței revocării mandatelor parlamentarilor pentru acest motiv (*Sobacı împotriva Turciei*, 2007).

108. În cauza *Lykourezos împotriva Greciei*, 2006, Curtea a concluzionat că noua incompatibilitate profesională aplicabilă parlamentarilor nu fusese anunțată înainte de alegeri și i-a surprins atât pe reclamant, cât și pe alegătorii săi, în cursul mandatului. Curtea a considerat că, examinând alegerea reclamantului în raport cu noul articol din Constituție, intrat în vigoare în 2003, fără a ține seama de faptul că alegerile au avut loc în aprilie 2000 în deplină legalitate, instanța națională l-a decăzut din funcțiile parlamentare și i-a privat pe alegătorii săi de candidatul pe care l-au ales în mod liber și democratic pentru a-i reprezenta timp de 4 ani, ceea ce constituie o încălcare a principiului încrederii legitime. În mod similar, în cauza *Paschalidis, Koutmeridis și Zaharakis împotriva Greciei*, 2008, Curtea a hotărât că revirimentul jurisprudențial imprevizibil ulterior alegerilor care a vizat calcularea coeficientului electoral, având ca efect pierderea mandatului de către mai mulți parlamentari, a constituit o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1.

109. Cauza *Paunović și Milivojević împotriva Serbiei*, 2016, a fost o oportunitate pentru Curte să se pronunțe cu privire la practica partidelor politice de a folosi scrisori de demisie în alb semnate în prealabil de către membrii lor aleși în Parlament, partidele putând astfel să revoce mandatul membrilor lor în orice moment și împotriva voinței lor. Curtea a considerat, în primul rând, că, deși scrisoarea de demisie este prezentată de partid, Parlamentul este cel care revocă mandatul. Prin urmare, statul a fost cel care l-a privat pe parlamentar de mandatul său prin acceptarea demisiei. Cererea unui parlamentar revocat era așadar admisibilă *ratione personae*. Curtea a mai constatat că practica în litigiu era contrară legislației naționale, care prevedea că demisia trebuie să fie prezentată în persoană de către parlamentarul respectiv. Prin urmare, a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

110. Cauza *Occhetto împotriva Italiei* (dec.), 2013 a avut ca obiect renunțarea voluntară la mandatul de europarlamentar. După ce a semnat un act de renunțare la un loc parlamentar, rezultatul unui acord cu cofondatorul mișcării politice în care era membru, reclamantul s-a răzgândit. Totuși, următorul candidat de pe listă a preluat deja mandatul în discuție. Curtea a constatat că, în urma alegerilor, un candidat putea obține dreptul de a ocupa un loc în corpul legislativ, dar nu era obligat să facă acest lucru. Orice candidat poate renunța la mandatul pentru care a fost ales, din motive politice sau personale, iar decizia de a lua act de această renunțare nu poate fi considerată contrară principiului votului universal. Curtea a adăugat că neacceptarea retractării reclamantului a urmărit scopuri legitime precum garantarea securității juridice în cadrul procesului electoral și protejarea drepturilor altora, în special cele ale candidatului următor în listă. În plus, reclamantul și-a exprimat voința în scris și în termeni categorici, precizând de altfel că renunțarea sa era definitivă. În fine, procedura internă – în conformitate cu dreptul Uniunii Europene – i-a permis să prezinte argumentele

pe care le-a considerat utile pentru apărarea sa. Prin urmare, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

111. În cauza *G.K. împotriva Belgiei*, 2019, o senatoare a susținut că nu a semnat în mod voluntar scrisoarea sa de demisie. Curtea a statuat că, în cazul în care a apărut un litigiu cu privire la demisia unui parlamentar care a dorit să retragă această decizie ori să invoce lipsa de validitate a demisiei în temeiul legislației naționale, procesul decizional trebuia să ofere garanții minime împotriva arbitrariului. Pe de o parte, puterea discreționară de care dispune organul decizional trebuie să fie delimitată, cu suficientă precizie, de dispozițiile legislației naționale, iar pe de altă parte, procedura însăși trebuie să ofere garanții împotriva arbitrariului de natură să permită persoanelor respective să își exprime poziția, prevenind în același timp orice abuz în serviciu din partea autorității competente. Curtea a stabilit că o serie de deficiențe în procesul decizional în ceea ce privește acceptarea demisiei reclamantei au afectat însăși esența drepturilor sale prevăzute de art. 3 din Protocolul nr. 1.

112. În cauza *Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2)* (MC), 2020, Curtea s-a pronunțat pentru prima dată cu privire la un capăt de cerere întemeiat pe art. 3 din Protocolul nr. 1 în legătură cu efectele arestării preventive a parlamentarilor aleși asupra exercitării atribuțiilor parlamentare. Subliniind că aplicarea unei măsuri care privează un parlamentar de libertate nu constituie în mod automat o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1, Curtea a statuat că o obligație procedurală în temeiul acestei dispoziții obligă instanțele naționale să demonstreze că, pentru a dispune arestarea preventivă a unui parlamentar sau prelungirea acestei măsuri, au pus în balanță toate interesele relevante, în special cele garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1. În cadrul acestui exercițiu de punere în balanță, acestea trebuie să protejeze exprimarea opiniilor politice de către parlamentarul respectiv întrucât importanța libertății de exprimare a parlamentarilor (în special din opoziție) este de așa natură încât, în cazul în care privarea de libertate a unui parlamentar este incompatibilă cu art. 10, s-ar considera, de asemenea, că aceasta încalcă art. 3 din Protocolul nr. 1. Un alt element important a fost acela dacă acuzațiile erau direct legate de activitatea politică a unui parlamentar. În plus, era necesar să se pună la dispoziție o cale de atac prin care parlamentarii să poată să conteste efectiv privarea lor de libertate și să solicite examinarea plângerilor lor pe fond. În plus, durata arestării preventive a unui parlamentar trebuie să fie cât mai scurtă posibil, iar instanțele naționale ar trebui să ia în considerare cu adevărat măsuri alternative detenției și să motiveze dacă sunt considerate insuficiente măsurile mai puțin severe. În acest context, existența unui motiv verosimil de a bănui că reclamantul a comis o infracțiune, astfel cum se prevede la art. 5 § 1, era relevantă și în sensul art. 3 din Protocolul nr. 1. Instanțele naționale nu au luat în considerare în mod corespunzător toate aceste elemente și nu au ținut seama efectiv de faptul că reclamantul nu era doar parlamentar, ci și un lider al opoziției, caz în care exercitarea funcțiilor parlamentare impunea un nivel ridicat de protecție. Deși reclamantul și-a păstrat statutul pe toată durata mandatului, acestuia i-a fost efectiv imposibil să participe la activități parlamentare. Prin urmare, arestarea sa preventivă nejustificată era incompatibilă cu însăși esența dreptului său prevăzut de art. 3 din Protocolul nr. 1 de a fi ales și de a exercita mandatul de parlamentar.

113. *Kokëdhima împotriva Albaniei*, 2024, a vizat legalitatea încetării mandatului unui deputat de către Curtea Constituțională pe motiv că, în conformitate cu Constituția, acesta era incompatibil cu implicarea sa în activități comerciale prin intermediul unei societăți al cărei unic acționar era și care obținea venituri din contracte cu organisme ale statului pentru prestarea de servicii. Chiar dacă contractele fuseseră încheiate înainte de alegeri și reclamantul a vândut societatea la câteva luni după ce a fost ales, societatea a continuat să genereze venituri în temeiul contractelor respective, iar reclamantul, care nu luase toate măsurile necesare pentru a pune capăt conflictului de interese existent la momentul preluării mandatului, a continuat astfel să obțină beneficii de la societate în calitate de acționar unic timp de câteva luni, în timp ce exercita în același timp funcția de deputat. Curtea a constatat că modul în care legislația internă relevantă a fost interpretată și aplicată în cazul reclamantului era suficient de previzibil și nu era arbitrar.

114. În cauza *Costa i Rosselló și alții împotriva Spaniei* (dec.), 2025, Curtea a examinat compatibilitatea cu art. 3 din Protocolul nr. 1, precum și cu art. 10 și 11 din Convenție, (i) a măsurilor luate de autorități, în special de Curtea Constituțională spaniolă, ca reacție la repetata prezentare spre dezbatere și adoptare de către Parlamentul catalan a unor proiecte de rezoluții similare celor pe care Curtea le declarase anterior neconstituționale, și (ii) a procedurilor penale inițiate împotriva primului reclamant pentru nerespectarea hotărârilor relevante ale Curții Constituționale. Reclamanții (care erau toți membri ai Parlamentului catalan) au susținut că, în contextul procedurilor de executare a hotărârilor și deciziilor sale anterioare, Curtea Constituțională a împiedicat desfășurarea anumitor dezbateri pe teme de interes general, încălcând astfel drepturile lor. Curtea a considerat că plângerile reclamanților în temeiul art. 10 și 11 din Convenție erau auxiliare și trebuiau examinate împreună cu plângerea principală în temeiul art. 3 din Protocolul nr. 1, care se referea în esență la încălcarea dreptului lor de a-și exercita participarea la viața politică. În cadrul acestei examinări, Curtea a utilizat criteriul clasic și mai strict al „necesității", care nu se aplică în mod obișnuit în contextul art. 3 din Protocolul nr. 1 (a se vedea supra, pct. 13). Pe această bază, Curtea a constatat că ingerința cauzată a fost legală și previzibilă, a urmărit un scop legitim (protejarea ordinii constituționale și a procedurilor de revizuire a Constituției, precum și protejarea drepturilor altora), a fost necesară și proporțională și nu a afectat în alt mod libera exprimare a opiniei poporului. În special, Curtea a fost satisfăcută de faptul că Curtea Constituțională și-a exercitat puterea, în circumstanțe extreme, de a pune în aplicare propriile decizii anterioare de protejare a Constituției ca garant al integrității teritoriale a statului și a respins plângerile reclamanților ca fiind în mod evident nefondate.

IV. Contenciosul electoral

115. Au existat numeroase cauze având ca obiect contenciosul electoral. Curtea a stabilit că drepturile garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1 acoperă nu numai procesul de organizare și gestionare a votării, ci și modul de examinare a rezultatului alegerilor și litigiile privind numărarea voturilor și validarea rezultatelor alegerilor [*Kovach împotriva Ucrainei*, 2008, pct. 55 și urm.; *Namat Aliyev împotriva Azerbaidjanului*, 2010, pct. 81; *Kerimova împotriva Azerbaidjanului*, 2010, pct. 54; *Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017; *Mugemangango împotriva Belgiei* (MC), 2020].

116. Art. 3 din Protocolul nr. 1 conține anumite obligații pozitive cu caracter procedural, care impun în special existența unui sistem intern pentru examinarea eficientă a plângerilor individuale și a căilor de atac în materie de drepturi electorale. Existența unui astfel de sistem este una dintre garanțiile esențiale ale alegerilor libere și corecte. Acest sistem asigură exercitarea efectivă a drepturilor individuale de a vota și de a candida la alegeri, menține încrederea generală a populației în modul în care autoritățile naționale organizează procesul electoral și constituie un instrument important la dispoziția statului pentru ca acesta să își poată îndeplini obligația pozitivă, impusă de art. 3 din Protocolul nr. 1, de a organiza alegeri democratice [*Namat Aliyev împotriva Azerbaidjanului*, 2010, pct. 81 și urm.; *Uspaskich împotriva Lituaniei*, 2016, pct. 93; *Mugemangango împotriva Belgiei* (MC), 2020, pct. 69].

117. Curtea a statuat că etapele ulterioare alegerilor trebuie să fie încadrate de garanții procedurale specifice; procesul trebuie să fie deschis și transparent și să permită prezența observatorilor din rândul tuturor formațiunilor politice, inclusiv din opoziție. A subliniat totuși că art. 3 din Protocolul nr. 1 nu constituie un cod electoral menit să reglementeze toate aspectele procesului electoral. În consecință, nivelul controlului exercitat de Curte într-o astfel de cauză depinde de aspectul dreptului la alegeri libere în discuție. Orice derogare de la principiul votului universal trebuie să fie supusă unui control mai strict, dar statelor li se poate acorda o marjă de apreciere mai largă în ceea ce privește măsurile pentru împiedicarea candidaților să se prezinte la alegeri. Controlul Curții asupra măsurilor mai tehnice pe care le constituie numărarea voturilor și publicarea rezultatelor trebuie să fie și mai flexibil (*Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 283-288).

118. O simplă eroare sau o neregulă în cadrul procesului electoral, în special în această etapă mai tehnică a procesului, nu denotă *în sine* o lipsă de echitate a alegerilor dacă se respectă principiile generale ale egalității, transparenței, imparțialității și independenței administrației electorale. Noțiunea de alegeri libere nu este amenințată decât i) dacă există dovezi ale încălcărilor procedurale care pot denatura libera exprimare a opiniei poporului, de exemplu în caz de distorsionare gravă a voinței alegătorilor, și ii) dacă nu s-au examinat efectiv plângerile formulate în acest sens la nivel intern [*Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 287; *Mugemangango împotriva Belgiei* (MC), 2020, pct. 72]. În consecință, pentru a determina Curtea să examineze modul în care plângerile legate de alegeri au fost tratate la nivel național, reclamantul trebuie să demonstreze că plângerile respective sunt „serioase și întemeiate" [*Namat Aliyev împotriva Azerbaidjanului*, 2010, pct. 78; *Gahramanli și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2015, pct. 73; *Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 289 și urm.; *Mugemangango împotriva Belgiei* (MC), 2020, pct. 78 și urm.].

119. Deciziile de invalidare a alegerilor trebuie să reflecte o reală imposibilitate de a stabili dorințele alegătorilor (*Kovach împotriva Ucrainei*, 2008). În cauza *Kerimova împotriva Azerbaidjanului*, 2010, Curtea a constatat că manipulările frauduloase comise de doi membri ai unor birouri electorale nu au reușit să afecteze rezultatul final al alegerilor, câștigate de reclamantă. Totuși, autoritățile naționale au invalidat rezultatele încălcând legislația electorală națională și neținând seama de impactul limitat al efectelor manipulărilor frauduloase. Procedând astfel, autoritățile naționale i-au ajutat de fapt pe acei membri ai birourilor electorale la obstrucționarea procesului electoral. Această decizie a adus atingere în mod arbitrar drepturilor electorale ale reclamantei împiedicându-i accesul la funcția parlamentară. Aceasta indica totodată o lipsă de considerație față de integritatea și eficacitatea procesului electoral, fapt care nu poate fi în concordanță cu spiritul dreptului la alegeri libere. Rolul instanțelor nu este în niciun caz acela de a modifica exprimarea poporului. Astfel, în două cauze [*I.Z. împotriva Greciei*, decizia Comisiei, 1994; și *Babenko împotriva Ucrainei* (dec.), 1999], organele Convenției au examinat plângerile unor candidați nealeși, care s-au plâns de caracterul inechitabil al proceselor electorale, dar le-au respins plângerile din cauza lipsei vreunui prejudiciu real cu privire la rezultatul alegerilor. În cauza *Riza și alții împotriva Bulgariei*, 2015, rezultatele de la 23 de secții de votare din străinătate au fost invalidate din cauza unor pretinse nereguli, ceea ce a avut drept consecință revocarea mandatului unui parlamentar. Curtea a examinat atât ingerința în dreptul de vot a 101 alegători, cât și dreptul de a candida al parlamentarului revocat și al partidului pe care l-a reprezentat. Aceasta a precizat că au fost invocate numai motive pur formale pentru anularea alegerilor în mai multe secții de votare. Mai mult, circumstanțele reținute de instanță în motivarea deciziei sale nu erau prevăzute, într-un mod suficient de clar și previzibil, în legislația națională și nu s-a dovedit că acestea ar fi afectat voturile alegătorilor sau că ar fi denaturat rezultatul alegerilor. În plus, legea electorală nu prevedea posibilitatea organizării de noi alegeri în secțiile de votare în care voturile au fost anulate – contrar recomandărilor din Codul bunelor practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția – care ar fi conciliat scopul legitim al anulării rezultatelor alegerilor, și anume menținerea legalității procesului electoral, cu drepturile subiective ale alegătorilor și candidaților la alegerile parlamentare. În consecință, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1. Deciziile de invalidare a voturilor trebuie așadar să reflecte o reală imposibilitate de a stabili dorințele alegătorilor.

120. În cauza *Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, care a avut ca obiect pretinse nereguli în cadrul alegerilor legislative federale și locale, reclamanții participaseră la alegerile respective în diferite calități: toți erau înscriși pe listele electorale, unii erau totodată candidați la alegerile pentru adunarea legislativă (astfel, cauza implica atât aspectul activ, cât și cel pasiv al dreptului la alegeri libere), iar alții erau membri ai comisiilor electorale sau observatori. În această cauză, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1 pentru motivele următoare: reclamanții au susținut în mod întemeiat, atât în fața autorităților naționale, cât și în fața Curții, că prin procedura de renumărare a voturilor corectitudinea alegerilor fusese grav compromisă (pct. 310-311). Asemenea nereguli puteau duce la o denaturare gravă a voinței alegătorilor în toate circumscripțiile afectate. Însă reclamanții nu au fost în măsură să obțină o examinare efectivă de către autorități a capetelor lor de cerere privind

procedura de numărare a voturilor, și anume comisiile electorale, procurorul, comisia de anchetă sau instanțele de judecată (pct. 336-337).

121. În cauza *Mugemangango împotriva Belgiei* (MC), 2020, Curtea a clarificat domeniul de aplicare al garanțiilor procedurale corespunzătoare și suficiente pentru a preveni arbitrariul, impuse pentru examinarea eficientă a litigiilor electorale de art. 3 din Protocolul nr. 1. Reclamantul, care nu a reușit să obțină un loc în Parlamentul Regiunii Valone pentru că i-au lipsit doar 14 voturi, a solicitat reexaminarea a aproximativ 20 000 de buletine de vot. Deși comisia competentă a constatat temeinicia contestației reclamantului și a propus renumărarea, Parlamentul Valon, care nu se constituise încă la momentul faptelor, a decis să nu țină seama de această concluzie și a aprobat toate prerogativele reprezentanților aleși. Curtea a subliniat, în primul rând, că autonomia parlamentară poate fi exercitată în mod valabil numai în conformitate cu statul de drept. Prin urmare, aceasta a ținut seama de faptul că Parlamentul Valon a examinat și a respins contestația reclamantului înainte ca membrii săi să depună jurământul și ca prerogativele acestora să fie aprobate. În ceea ce privește domeniul de aplicare al garanțiilor procedurale împotriva arbitrariului, Curtea a subliniat că garanțiile de imparțialitate ale unui organ decizional sunt menite să asigure faptul că decizia luată se bazează exclusiv pe considerente de fapt și de drept, nu pe considerente politice. Având în vedere că, prin definiție, parlamentarii nu pot fi „neutri din punct de vedere politic", într-un sistem în care parlamentul este singurul judecător al alegerii membrilor săi, era necesar să se acorde o atenție deosebită garanțiilor de imparțialitate prevăzute în legislația națională în ceea ce privește procedura de examinare a contestațiilor la rezultatele alegerilor. De asemenea, puterea discreționară a acestui organ nu trebuie să fie excesivă, ci trebuie să fie, cu un nivel suficient de precizie, circumscrisă de dispozițiile de drept intern. Procedura în materie de contencios electoral trebuie, de asemenea, să garanteze o decizie echitabilă, obiectivă și motivată suficient. Reclamanții trebuie să aibă posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere și de a prezenta orice argumente pe care le consideră relevante pentru apărarea intereselor lor prin intermediul unei proceduri scrise sau, după caz, în cadrul unei ședințe publice. Aplicând principiile menționate, în situația de fapt, Curtea a constatat că organul care a examinat contestația reclamantului nu a oferit garanțiile de imparțialitate necesare, iar puterea discreționară a acestuia nu a fost delimitată cu suficientă precizie de dispozițiile de drept intern. De asemenea, garanțiile acordate reclamantului în cursul procedurii au fost insuficiente, fiind introduse în mod discreționar.

122. Principiile menționate mai sus privind garanțiile procedurale adecvate și suficiente pentru a preveni arbitrarul au fost aplicate din nou de Curte în cauza *Guðmundur Gunnarsson și Magnús Davíð Norðdahl împotriva Islandei*, 2024, care privea examinarea plângerilor a doi candidați respinși care susțineau că au existat nereguli în numărarea și renumărarea voturilor exprimate în circumscripția lor electorală, afectând rezultatele alegerilor și componența finală a parlamentului islandez (*Althingi*). Cadrul de reglementare existent a creat un mecanism de luare a deciziilor prin care comisia pregătitoare de verificare a deplinelor puteri (numită de președintele interimar al *Althingi*) a efectuat o anchetă completă cu privire la plângeri și a întocmit un raport, comisia de verificare a deplinelor puteri (aleasă de noul *Althingi*) a formulat propuneri pe baza acestui raport, iar plenul *Althingi* a dezbătut și a votat propunerile relevante. La momentul examinării plângerilor, toate aceste organisme erau compuse din deputați nou aleși ale căror puteri nu fuseseră încă aprobate, iar un parlament pe deplin funcțional nu fusese încă constituit. Nu existau norme care să abordeze potențialele conflicte de interese și, de fapt, anumiți deputați care au votat pe această chestiune au fost direct afectați de rezultatul votului și, prin urmare, „și-au decis propriul destin". Deși nu existau motive să se pună la îndoială credibilitatea anchetei și obiectivitatea propunerilor, absența unor norme specifice care să asigure neutralitatea politică și partizană a creat preocupări reale în ceea ce privește imparțialitatea din punctul de vedere al aparențelor. În plus, puterea discreționară a camerei plenare a *Althingi*, în ceea ce privește consecințele practice ale oricăror defecte electorale identificate, nu a fost circumscrisă cu suficientă precizie de legislația internă. În același timp, Curtea a constatat că procedura de examinare a plângerilor reclamanților a fost echitabilă, obiectivă și a garantat o decizie suficient de motivată: participarea efectivă a reclamanților a fost asigurată, propunerile și recomandările au fost

detaliate și motivate, iar dezbaterea în plenul camerei a permis înțelegerea raționamentului care a stat la baza deciziei finale. Cu toate acestea, constatările menționate mai sus cu privire la imparțialitatea și puterea discreționară nelimitată a *Althingi* au condus Curtea la concluzia că au fost încălcate cerințele art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

123. În cele din urmă, Curtea a confirmat că litigiile electorale nu pot fi examinate în temeiul art. 6 din Convenție, pe care Curtea l-a considerat inaplicabil. Aceasta a concluzionat că dreptul de a candida la alegeri pentru Adunarea Națională din Franța și de a-și păstra mandatul are caracter politic, nu „civil" în sensul art. 6 § 1, astfel încât contenciosul referitor la organizarea exercitării acestui drept nu intră în domeniul de aplicare al art. 3 din Protocolul nr. 1 (*Pierre-Bloch împotriva Franței*, 1997, pct. 50). Art. 6 sub aspect penal nu este aplicabil nici în privința sancțiunilor aplicate pentru nerespectarea normelor electorale (*ibid*em, pct. 61). În cauza *Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb împotriva Armeniei* (dec.), 2009, ONG-ul reclamant a fost observator în timpul alegerilor parlamentare. În urma unui litigiu privind necomunicarea unor documente de către Comisia Electorală Centrală, Curtea a considerat că rezultatul procedurii în discuție nu a fost decisiv pentru drepturile *civile* ale ONG-ului și că acesta nu se încadrează așadar în domeniul de aplicare al art. 6 § 1 din Convenție.

V. Căi de atac efective

124. Totuși, statele trebuie să se asigure că plângerile întemeiate ale persoanelor fizice cu privire la neregulile electorale sunt într-adevăr examinate și că deciziile sunt motivate suficient.

125. În cauzele având ca obiect litigii postelectorale, Curtea a făcut deosebirea în funcție de chestiunea dacă litigiile au fost examinate sau nu de o instanță de judecată la nivel național (*Riza și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 94; *Paunović și Milivojević împotriva Serbiei*, 2016, pct. 68). În cazul în care legislația națională a încredințat examinarea litigiilor postelectorale unei instanțe de judecată, Curtea a examinat cauza exclusiv în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1, constatând că nu este necesară o evaluare separată în raport cu art. 13 din Convenție (*Podkolzina împotriva Letoniei*, 2002, pct. 45; *Kerimova împotriva Azerbaidjanului*, 2010, pct. 31-32; *Gahramanli și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2015, pct. 56; *Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 200; *Abdalov și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2019), sau că nu s-a ridicat o problemă separată în raport cu articolul menționat (*Riza și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 95).

126. Pe de altă parte, în cazul în care litigiul postelectoral nu a fost examinat de o instanță de judecată la nivel național, Curtea a efectuat o evaluare separată a capătului de cerere în temeiul art. 13 [*Grosaru împotriva României*, 2010; *Paunović și Milivojević împotriva Serbiei*, 2016; *Mugemangango împotriva Belgiei* (MC), 2020; *Guðmundur Gunnarsson și Magnús Davíð Norðdahl împotriva Islandei*, 2024].

127. Curtea a precizat că, în domeniul electoral, numai căile de atac capabile să asigure buna funcționare a procesului democratic pot fi considerate efective (*Petkov și alții împotriva Bulgariei*, 2009). În cauza *Petkov și alții împotriva Bulgariei*, 2009, reclamanții au fost radiați din listele de candidați cu doar 10 zile înainte de vot, în temeiul unei legi adoptate cu mai puțin de 3 luni înainte. Deciziile de radiere au fost ulterior declarate nule, însă autoritățile electorale nu i-au reintrodus pe reclamanți pe listele de candidați, deci aceștia nu puteau să se prezinte la alegeri. Curtea a considerat că, întrucât calea de atac disponibilă în cadrul alegerilor oferea numai o reparație pecuniară, nu se putea considera că este efectivă în sensul art. 13 din Convenție. În cauza *Grosaru împotriva României*, 2010, Curtea a constatat că reclamantul, candidat neales la alegerile parlamentare, nu a putut obține exercitarea controlului judecătoresc asupra interpretării legislației electorale în litigiu și a constatat încălcarea art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3 din Protocolul nr. 1. De asemenea, Curtea a constatat o încălcare a art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3 din Protocolul nr. 1 în cauza *Paunović și Milivojević împotriva Serbiei*, 2016, care a avut ca obiect lipsa posibilității de a contesta efectiv revocarea ilegală a mandatului unui parlamentar (pct. 68-72).

128. În cazul în care există o cale de atac, eventualele nereguli pot fi sesizate Curții în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1. Astfel de nereguli ar putea constitui o încălcare a acestui articol în cazul în care pun sub semnul întrebării integritatea procesului electoral. Procesul de luare a deciziilor privind neeligibilitatea sau contestarea rezultatelor alegerilor trebuie să fie înconjurat de un minimum de garanții împotriva arbitrariului (*Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 288). În special, deciziile în discuție trebuie să fie luate de un organ având minimumul de garanții de imparțialitate. De asemenea, puterea discreționară a acestui organ nu trebuie să fie excesivă: trebuie să fie, cu un nivel suficient de precizie, circumscrisă de dispozițiile dreptului intern. În cele din urmă, procedura trebuie să fie de așa natură încât să garanteze o decizie echitabilă, obiectivă și motivată suficient, dar și să evite orice abuz în serviciu din partea autorității competente (*Podkolzina împotriva Letoniei*, 2002, pct. 35; *Kovach împotriva Ucrainei*, 2008, pct. 54-55; *Kerimova împotriva Azerbaidjanului*, 2010, pct. 44-45; *Riza și alții împotriva Bulgariei*, 2015, pct. 144). Când face o astfel de examinare, Curtea se limitează totuși la a stabili dacă decizia adoptată de organul intern a fost arbitrară sau vădit nerezonabilă (*ibidem*, pct. 144; *Kerimli și Alibeyli împotriva Azerbaidjanului*, 2012, pct. 38-42; *Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 288).

129. Luând act de existența unor plângeri întemeiate privind nereguli electorale grave în numărarea voturilor, Curtea a constatat că actualele căi de atac în acest sens trebuie să ofere garanții suficiente împotriva arbitrariului. Lipsa unei examinări efective a unor astfel de plângeri întemeiate constituie încălcări ale art. 3 din Protocolul nr. 1 (*Davydov și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 288 și 335). În această cauză, niciunul dintre organele în discuție – comisia electorală, parchetul, instanțele – nu a făcut o examinare efectivă a motivelor aflate la baza contestațiilor făcute de reclamanți.

130. Pe baza Codului bunelor practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția, Curtea a avut ocazia să statueze că autoritățile naționale au invocat motive de un formalism excesiv pentru a evita examinarea fondului unor plângeri în materie electorală. Faptul că exista o mare diferență de voturi între candidați era prea puțin important atunci când era necesară examinarea independentă a amplorii neregulilor înainte de a stabili impactul lor asupra rezultatului general al alegerilor (*Namat Aliyev împotriva Azerbaidjanului*, 2010).

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii sau rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*) în lista de mai jos. Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiterea cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiterea cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimitere formulată potrivit art. 43.” În cazul în care cererea de retrimitere este admisă de Colegiul Marii Camere, hotărârea Camerei nu devine definitivă și nu produce așadar niciun efect juridic; hotărârea pronunțată ulterior de Marea Cameră este cea care rămâne definitivă.

Hiperlinkurile cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului direcționează spre baza de date HUDOC (http://hudoc.echr.coe.int) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet, cauze comunicate, avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența), precum și la jurisprudența Comisiei (decizii și rapoarte) și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC conține, de asemenea, traduceri ale unor cauze importante în peste treizeci de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru cauzele citate pot fi consultate accesând rubrica „Versiuni lingvistice” din baza de date HUDOC, care apare după ce dați clic pe hiperlinkul cauzei.

—A—

Abdalov și alții împotriva Azerbaidjanului, nr. 28508/11 și 33773/18, 11 iulie 2019
Abil împotriva Azerbaidjanului (nr. 2), nr. 8513/11, 5 decembrie 2019
Ādamsons împotriva Letoniei, nr. 3669/03, 24 iunie 2008
Ahmed și alții împotriva Regatului Unit, 2 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VI
Alajos Kiss împotriva Ungariei, nr. 38832/06, 20 mai 2010
Albanese împotriva Italiei, nr. 77924/01, 23 martie 2006
Anatoliy Marinov împotriva Bulgariei, nr. 26081/17, 15 februarie 2022
Anchugov și Gladkov împotriva Rusiei, nr. 11157/04 și 15162/05, 4 iulie 2013
Antonenko împotriva Rusiei (dec.), nr. 42482/02, 23 mai 2006
Asensio Serqueda împotriva Spaniei, nr. 23151/94, decizia Comisiei din 9 mai 1994, Decizii și rapoarte (DR) 77-B
Aviz consultativ privind evaluarea proporționalității unei interdicții generale de a candida la alegeri după demitere în cadrul procedurii de demitere („impeachment”; „apkaltos” în limba lituaniană), Cererea nr. P16-2020-002, Curtea Administrativă Supremă a Lituaniei, 8 aprilie 2022
Aziz împotriva Ciprului, nr. 69949/01, CEDO 2004-V

—B—

Babenko împotriva Ucrainei (dec.), nr. 43476/98, 4 mai 1999

Bakirdzi și E.C. împotriva Ungariei, nr. 49636/14 și 65678/14, 10 noiembrie 2022
Benkaddour împotriva Franței (dec.), nr. 51685/99, 10 noiembrie 2003
Bompard împotriva Franței (dec.), nr. 44081/02, CEDO 2006-IV
Boškoski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (dec.), nr. 11676/04, CEDO 2004-VI
Bowman împotriva Regatului Unit, 19 februarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-I
Briķe împotriva Letoniei (dec.), nr. 47135/99, 29 iunie 2000
Brito Da Silva Guerra și Sousa Magno împotriva Portugaliei (dec.), nr. 26712/06 și 26720/06, 17 iunie 2008

—C—

Caamaño Valle împotriva Spaniei, nr. 43564/17, 11 mai 2021
Cegolea împotriva României, nr. 25560/13, 24 martie 2020
Cernea împotriva României, nr. 43609/10, 27 februarie 2018
Costa i Rosselló și alții împotriva Spaniei (dec.), nr. 29780/20 și 33702/20, pct. 48537/ 20, 11 februarie 2025
Cumhuriyet Halk Partisi împotriva Turciei (dec.), nr. 48818/17, 21 noiembrie 2017

—D—

Danis și Asociația Etnicilor Turci împotriva României, nr. 16632/09, 21 aprilie 2015
Davydov și alții împotriva Rusiei, nr. 75947/11, 30 mai 2017
Dicle și Sadak împotriva Turciei, nr. 48621/07, 16 iunie 2015
Dimitras și alții împotriva Greciei (dec.), nr. 59573/10 și 65211/09, 4 iulie 2017
Doyle împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 30158/06, 6 februarie 2007
Dunn și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 566/10 și alte 130, 13 mai 2014
Dupré împotriva Franței (dec.), nr. 77032/12, 3 mai 2016

—E—

Ekoglasnost împotriva Bulgariei, nr. 30386/05, 6 noiembrie 2012
Etxeberria și alții împotriva Spaniei, nr. 35579/03 și alte 3, 30 iunie 2009

—F—

Federación Nacionalista Canaria împotriva Spaniei (dec.), nr. 56618/00, CEDO 2001-VI
Forcadell i Lluis și alții împotriva Spaniei (dec.), nr. 75147/17, 7 mai 2019
Frodl împotriva Austriei, nr. 20201/04, 8 aprilie 2010

—G—

G.K. împotriva Belgiei, nr. 58302/10, 21 mai 2019
Gahramanli și alții împotriva Azerbaidjanului, nr. 36503/11, 8 octombrie 2015
Galan împotriva Italiei (dec.), nr. 63772/16, 15 mai 2021
Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb împotriva Armeniei (dec.), nr. 11721/04, 14 aprilie 2009
Gitonas și alții împotriva Greciei, 1 iunie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-IV
Greens și M.T. împotriva Regatului Unit, nr. 60041/08 și 60054/08, CEDO 2010
Golikov și alții împotriva Rusiei (Comitet), nr. 44131/18 și alte 12,, 27 iunie 2024
Grosaru împotriva României, nr. 78039/01, CEDO 2010
Guðmundur Gunnarsson și Magnús Davíð Norðdahl împotriva Islandei, nr. 24159/22 și 25751/22, 16 aprilie 2024
Güngen împotriva Turciei (dec.), nr. 58811/18, 10 octombrie 2023

—H—

Hilbe împotriva Liechtensteinului (dec.), nr. 31981/96, CEDO 1999-VI
Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2) (MC), nr. 74025/01, CEDO 2005-IX

—I—

I.Z. împotriva Greciei, nr. 18997/91, decizia Comisiei din 28 februarie 1994, DR 76-A

—K—

Kalda împotriva Estoniei (nr. 2), nr. 14581/20, 6 decembrie 2022
Kara-Murza împotriva Rusiei, nr. 2513/14, 4 octombrie 2022
Kavakçı împotriva Turciei, nr. 71907/01, 5 aprilie 2007
Kerimli și Alibeyli împotriva Azerbaidjanului, nr. 18475/06 și 22444/06, 10 ianuarie 2012
Kerimova împotriva Azerbaidjanului, nr. 20799/06, 30 septembrie 2010
Kokëdhima împotriva Albaniei, nr. 55159/16, 11 iunie 2024
Kovach împotriva Ucrainei, nr. 39424/02, CEDO 2008
Krasnov și Skuratov împotriva Rusiei, nr. 17864/04 și 21396/04, 19 iulie 2007

—L—

Labita împotriva Italiei (MC), nr. 26772/95, CEDO 2000-IV
Linkov împotriva Republicii Cehe, nr. 10504/03, 7 decembrie 2006
Luksch împotriva Germaniei, nr. 35385/97, decizia Comisiei din 21 mai 1997, DR 89-B
Lykourezos împotriva Greciei, nr. 33554/03, CEDO 2006-VIII

—M—

M. împotriva Regatului Unit, nr. 10316/83, decizia Comisiei din 7 martie 1984, DR 37
Malarde împotriva Franței (dec.), nr. 46813/99, 5 septembrie 2000
Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei, 2 martie 1987, seria A nr. 113
Matthews împotriva Regatului Unit (MC), nr. 24833/94, CEDO 1999-I
Melnychenko împotriva Ucrainei, nr. 17707/02, ECHR 2004-X
Mihaela Mihai Neagu împotriva României (dec.), nr. 66345/09, 6 martie 1994
Miniscalco împotriva Italiei, nr. 55093/13, 17 iunie 2021
Mironescu împotriva României, nr. 17504/18, 30 noiembrie 2021
Mółka împotriva Poloniei (dec.), nr. 56550/00, CEDO 2006-IV
Moohan și Gillon împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 22962/15 și 23345/15, 13 iunie 2017
Mugemangango împotriva Belgiei (MC), nr. 310/15, 10 iulie 2020
Myslihaka și alții împotriva Albaniei, nr. 68958/17 și alte 5, 24 octombrie 2023

—N—

Namat Aliyev împotriva Azerbaidjanului, nr. 18705/06, 8 aprilie 2010

—O—

Occhetto împotriva Italiei (dec.), nr. 14507/07, 12 noiembrie 2013
Oran împotriva Turciei, nr. 28881/07 și 37920/07, 15 aprilie 2014

—P—

Paksas împotriva Lituaniei (MC), nr. 34932/04, CEDO 2011
Partei Die Friesen împotriva Germaniei, nr. 65480/10, 28 ianuarie 2016

Parti nationaliste basque – Organisation régionale d'Iparralde împotriva Franței, nr. 71251/01, CEDO 2007-II
Partidul Comunist din Rusia și alții împotriva Rusiei, nr. 29400/05, 19 iunie 2012
Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei, nr. 55066/00 și 55638/00, 11 ianuarie 2007
Partidul Laburist Georgian împotriva Georgiei, nr. 9103/04, CEDO 2008
Partidul Politic „Patria" și alții împotriva Republicii Moldova, nr. 5113/15 și alte 14, 4 august 2020 5113/15 și alte 14, 4 august 2020
Partija „Jaunie Demokrāti" și Partija „Mūsu Zeme" împotriva Letoniei, nr. 10547/07 și 34049/07, 29 noiembrie 2007
Paschalidis, Koutmeridis și Zaharakis împotriva Greciei, nr. 27863/05 și alte 2, 10 aprilie 2008
Paunović și Milivojević împotriva Serbiei, nr. 41683/06, 24 mai 2016
Petkov și Profirov împotriva Bulgariei, nr. 77568/01 și alte 2, 11 iunie 2009
Pierre-Bloch împotriva Franței, 21 octombrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VI
Podkolzina împotriva Letoniei, nr. 46726/99, CEDO 2002-II
Polacco și Garofalo împotriva Italiei, nr. 23450/94, decizia Comisiei din 15 septembrie 1997, DR 90-A
Py împotriva Franței, nr. 66289/01, CEDO 2005-I

—R—

Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei (MC), nr. 41340/98 și alte 3, CEDO 2003- II
Repetto Visentini împotriva Italiei (dec.), nr. 42081/10, 9 martie 2021
Riza și alții împotriva Bulgariei, nr. 48555/10 și 48377/10, 13 octombrie 2015

—S—

Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 2), nr. 25144/94 și alte 8 cereri, CEDO 2002-IV
Salleras Llinares împotriva Spaniei (dec.), nr. 52226/99, CEDO 2000-XI
Scoppola împotriva Italiei (nr. 3) (MC), nr. 126/05, 22 mai 2012
Sejdić și Finci împotriva Bosniei și Herțegovinei (MC), nr. 27996/06 și 34836/06, CEDO 2009
Selahattin Demirtaş împotriva Turciei (nr. 2) (MC), nr. 14305/17, 22 decembrie 2020
Sevinger și Eman împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 17173/07 și 17180/07, 6 septembrie 2007
Seyidzade împotriva Azerbaidjanului, nr. 37700/05, 3 decembrie 2009
Shindler împotriva Regatului Unit, nr. 19840/09, 7 mai 2013
Shlosberg împotriva Rusiei, nr. 32648/22, 3 septembrie 2024
Sitaropoulos și Giakoumopoulos împotriva Greciei (MC), nr. 42202/07, CEDO 2012
Sobacı împotriva Turciei, nr. 26733/02, 29 noiembrie 2007
Söyler împotriva Turciei, nr. 29411/07, 17 septembrie 2013
Staatkundig Gereformeerde Partij împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 58369/10, 10 iulie 2012
Strack și Richter împotriva Germaniei (dec.), nr. 28811/12 și 50303/12, 5 iulie 2016
Strøbye și Rosenlind împotriva Danemarcei, nr. 25802/18 și 27338/18, 2 februarie 2021
Sukhovetskyy împotriva Ucrainei, nr. 13716/02, CEDO 2006-VI

—T—

Tahirov împotriva Azerbaidjanului, nr. 31953/11, 11 iunie 2015
Tănase împotriva Moldovei (MC), nr. 7/08, CEDO 2010
Timke împotriva Germaniei, nr. 27311/95, decizia Comisiei din 11 septembrie 1995, DR 82-A
Toplak și Mrak împotriva Sloveniei, nr. 34591/19 și 42545/19, 26 octombrie 2021
TV Vest AS și Rogaland Pensjonistparti împotriva Norvegiei, nr. 21132/05, CEDO 2008

—U—

Uspaskich împotriva Lituaniei, nr. 14737/08, 20 decembrie 2016

—V—

Vito Sante Santoro împotriva Italiei, nr. 36681/97, CEDO 2004-VI
Vitrenko și alții împotriva Ucrainei, nr. 23510/02, 16 decembrie 2008

—X—

X. împotriva Germaniei, nr. 2728/66, decizia Comisiei din 6 octombrie 1967, Colecția 25
X. împotriva Regatului Unit, nr. 7140/75, decizia Comisiei din 6 octombrie 1976, DR 7
X. împotriva Regatului Unit, nr. 7566/76, decizia Comisiei din 11 decembrie 1976, DR 9
X. împotriva Regatului Unit, nr. 7730/76, decizia Comisiei din 28 februarie 1979, DR 15
X. împotriva Regatului Unit, nr. 8873/80, decizia Comisiei din 13 mai 1982, DR 28
X. și alții împotriva Belgiei, nr. 6837/74, decizia Comisiei din 2 octombrie 1975, DR 3
Xuereb împotriva Maltei, nr. 52492/99, 15 iunie 2000

—Y—

Yumak și Sadak împotriva Turciei (MC), nr. 10226/03, CEDO 2008

—Z—

Ždanoka împotriva Letoniei (MC), nr. 58278/00, CEDO 2006-IV
Ždanoka împotriva Letoniei (nr. 2), nr. 42221/18, 25 iulie 2024
Zornić împotriva Bosniei-Herțegovina, nr. 3681/06, 15 iulie 2014